

Мінскае крэшчэнда міжнароднага спаборніцтва

Варта толькі зірнуць на спіс канкурсантаў II Мінскага міжнароднага фестывалю цыркавога мастацтва, як становіцца відавочным: барацьба за Гран-пры разгарэецца не на жарт. Як зазначаюць выбітныя прадстаўнікі замежных цыркаў і арганізатары адпаведных форумаў са шматгадовай гісторыяй, беларуская сталіца сабрала надзвычай моцную праграму, што складаецца практычна з адных зорак сусветнага манежа.

Настасся ПАНКРАТАВА /
Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

З 19-га па 22-га верасня тры склады журы разам з глядачамі ацэньваюць выступленні, падзеленыя на два блокі. Сярод 27 выступаўцаў з 18 краін ёсць і беларусы. Нашы заўдзены з нумарамі “П’яветраны палёт” пад кіраўніцтвам Яўгена Кісановіча, “Рэтра-сілачы” ад братоў Вагдана і Дзмітрыя Казакоўных і “П’яветраныя гімнастыкі на трапечы” ад Настасі Дончанка і Настасі Пуцята.

Дык хто павязе дадому цыліндр — новую канцэпцыю прыза Белдзяржцырк распрацаваў сумесна з Белмасташпромысламі — з пылаючай агнём саломкі? У нядзелю чакаем развязкі інтрыгі.

Форум

СТРЭЛЫ "БЕЛАЙ ВЕЖЫ"

Ад чаго стамілася публіка і што зрабіць, каб яна не збегла ў буфет?

ст. 3, 6

Соцыум

ЦІ СТАНЕ БОРТНІЦТВА "БЕЛАРУСКАЙ ЁГАЙ"?

Як прасоўваць свае культурныя феномены на сусветны ўзровень і што рабіць пасля таго, як гэта атрымалася?

ст. 4 — 5

Гістарыёграф

ІНТРЫГІ І ЖАРСЦІ ЧАСОЎ РЕФАРМАЦЫІ

Як звязаны Жан Кальвін, Марцін Лютэр і Напалеон III з Беларуссю? І пры чым тут Скарына?

ст. 14

23 верасня ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы адбудзецца святочны вечар з нагоды 75-годдзя Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы. Чым адзначыцца ўрачыстае святкаванне, і з якімі набыткамі ды планами падыходзіць музей да свайго юбілею, распавяла яго дырэктар Алена Ляшковіч.

Юбілей Купалавага дому

Антон РУДАК

— Музей быў заснаваны 19 мая 1944 года. Як сталася, што святкаванне 75-й гадавіны яго стварэння адбываецца ў верасні?

— У маі мы святкуем сваё прафесійнае свята — дзень музейнага работніка, таксама адбываецца агульнаеўрапейская Ноч музеяў, таму мы вырашылі перанесці святкаванне на верасень. Яшчэ адна прычына, чаму быў абраны менавіта верасень — акурат у гэтым месцы ў 1945 годзе ў нашым музеі была адкрыта першая экспазіцыя. А Ноч музеяў сёлета мы адзначалі выставай “М75”, падчас якой былі прадстаўленыя 75 цікавых прадметаў з фондаў нашага музея.

— Як будзе выглядаць святкаванне 23 верасня?

— Мы хочам пазнаёміць гледача з гісторыяй музея і падзяліцца асалодай ад купалавых твораў. Тэатр імя Янкі Купалы як месца ўрачыстасці абраны невыпадкова, бо сёлета таксама спаўняецца 75 гадоў, як яму было нададзена імя паэта. Гэты тэатр — наш сталы партнёр, і наогул, гістарычна так склалася, што ўсе юбілей і ўгодкі самога Янкі Купалы святкаваліся ў гэтым тэатры.

Падчас урачыстасці артысты тэатра пакажуць фрагменты са спектакля “Паўлінка”. Дзяржаўны ансамбль “Песняры” выканае праграму на вершы Янкі Купалы, а саліст Вялікага тэатра оперы і балета Ілья Сільчукоў праспявае купалаўскую “Спадчыну”. Таксама будзе ўпершыню публічна выкананы гімн музея, які напісалі Алесь Камоцкі і Навум Гальперовіч — яго праспяваюць самі супрацоўнікі музея. На святкаванне запрошаныя таксама былыя супрацоўнікі музея, і мы хочам па-

казаць, што ўстанова развіваецца ў адпаведнасці з сучаснымі тэндэнцыямі, з выкарыстаннем сучасных тэхналогій — але мы не забываем і тых традыцый, якія былі закладзеныя нашымі папярэднікамі, і ўдзячныя ім.

Нам вельмі прыемна, што з юбілеем наш музей павіншаваў Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Рыгоравіч Лукашэнка. Таксама мы атрымалі віншаванні ад беларускай дыяспары ў Аргенціне, ад калег з мемарыяльнага аб’яднання музеяў Латвіі, з музея Янкі Купалы ў сяле Пячышчы ў Рэспубліцы Татарстан, дзе паэт жыў падчас Вялікай Айчыннай вайны ў эвакуацыі. Музей у Пячышчах — адзіны па-за межамі Беларусі, прысвечаны памяці Янкі Купалы, ён з’яўляецца філіялам Нацыянальнага музея Рэспублікі Татарстан.

— Якія планы мае музей? Ці чакаюцца змены ў экспазіцыі, новыя праекты?

— За год наш музей наведалі каля 129 тысяч чалавек — лічба, як для літаратурнага музея, даволі салідная. Сёння мы працуем над стварэннем новай экспазіцыі ў філіяле “Акопы” ў Лагойскім раёне — на месцы, дзе жыла сям’я Янкі Купалы. Экспазіцыя там была створаная ў 1992 годзе, але сёння з’явілася багата новага матэрыялу аб жыцці сям’і паэта, яго маці, сясцёр, іх сем’яў. У прыватнасці, будзе грунтоўна раскрытая тэма рэпрэсій, бо сям’я Янкі Купалы ў 1930 годзе была раскулачаная і ледзь не высланая ў Сібір — у апошні момант паэту ўдалося зняць сваіх родных з цягніка ў Барысаве. Экспазіцыя ў “Акопах” мусяць быць завершаная да канца года. На стварэнне гэтай экспазіцыі намеснік дырэктара музея па навуковай рабоце Наталля Стрыбульская атрымала

грант Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

Музей таксама актыўна працуе над ушанаваннем памяці пра паэта за межамі нашай краіны. Так, 29 кастрычніка мае быць адкрыты бюст Янкі Купалы ў Плісцы — гістарычнай сталіцы Балгарыі. Выканаў яго скульптар Уладзімір Слабодчыкаў, а фінансавана падтрымаў усталюванне ўладальнік мемарыяльнага комплексу “Двор кірыліцы”, на тэрыторыі якога будзе стаяць помнік — Карэн Аляксаян.

Таксама мы працуем над выдавецкімі праектамі. Сёлета ў чэрвені выйшаў альбом “Янка Купала. Я адплаціў народу, чым моц мая магла” — гэта каталог, у якім змешчаныя мастацкія творы з калекцыі музея — яго прэзентацыя таксама наперадзе. Яшчэ адзін выдавецкі праект, які мусяць спрыяць папулярнасці творчасці Янкі Купалы ў свеце — кніга перакладаў санетаў Песняра на шаснаццаць моваў свету. Дарэчы, мангольскаму перакладчыку вершы Янкі Купалы спадабаліся настолькі, што ён выдаў сваім коштам трохмоўную кніжку з імі — па-беларуску, па-руску і па-мангольску. Асобнай кнігай выйшлі таксама купалавыя санеты на татарскай мове ў перакладзе паэта Рэната Харыса. Музей актыўна развівае міжнароднае супрацоўніцтва — наогул, беларусам варты больш рашуча займацца ў свеце аб сваіх выдатных земляках.

3 Башметам у метро

27 верасня ў Палацы Рэспублікі адкрываецца XIV Міжнародны фестываль Юрыя Башмета. У праграме, як заўжды, шмат цікавага, часцяком заснаваных на сінтэзе музыкі з іншымі відамі мастацтва.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Начны канцэрт на станцыі метро “Пятроўшчына” спалучыць аркестравае выкананне з модным дафіле. Ён так і называецца — “Ноч класікі ў метро. Модная версія”. Леташні “метровы” праект, таксама з удзелам East-West Chamber Orchestra на чале з мастацкім кіраўніком фестывалю Расціславам Крымерам, меў поспех, таму арганізатары вырашылі яго працягнуць.

Але ў сёлетняй фестывальнай праграме з’явілася і такая навінка з удзелам гэтага калектыву, як галаграфічнае шоу, з дапамогай якога будзе “намалявана-расфарбавана” сімфанічная музыка. Гэты канцэрт, названы “Візуалізацыя. Музыка і гісторыя”, пройдзе, як і большасць іншых, у зале сталічнай філармоніі. Каб атрымаць заплянаваны эфект, сцэну зацягнуць спецыяльнай срэбнай сеткай — вельмі тонкай, амаль зусім нябачнай. І гэта ператворыцца ў “жывое палатно” — менавіта так даслоўна перакладаецца тэхналогія PepperScrim, раней не знаёмая нашай публіцы. Яшчэ больш важна,

што “расквечаны-ажыўлены” з дапамогай галаграфіі будуць дзве сімфоніі Мечыслава Вайнберга. Ён скончыў Варшаўскую кансерваторыю як піяніст, але менавіта ў нас пачынаў вучыцца кампазіцыі, пакуль не быў эвакуаваны ў Ташкент, дзе сустрэўся з Шостакавічам і потым разам з ім вярнуўся ў Маскву. Не менш важна і тое, што на гэтым канцэрце адбудзецца прэзентацыя кампакт-дыска з яго музыкой, прысвечанага 100-годдзю з дня нараджэння кампазітара.

Як заўжды, будзе на фестывалі сусветная прэміера беларускага твора — прагучыць Дэве Фрэскі для сімфанічнага аркестра нашага Дзмітрыя Лыбіна. І ў якім атачэнні! У тым жа канцэрце “Сучасная класіка. Вечар прэм’ер” упершыню ў Беларусі будзе выконвацца творы эстонскага кампазітара Эрыка-Свена Туйра, а сам ён стане ганаровым госцем фестывалю.

Прыедуць да нас і сусветна знакітыя піяністы. Барыс Беразоўскі дасць сольны канцэрт, а Фазыл Сай выступіць са згаданым аркестрам Крымера. Запланаваны і такія ўжо традыцыйныя “фішкі” ў зале “Верхні горад”, як бэбі-канцэрт для самых маленькіх “Музыка твайго сэрца” і гала-канцэрт маладых музыкантаў. Закрыць фестываль пройдзе з удзелам віноўніка ўрачыстасцяў Юрыя Башмета і яго камернага ансамбля “Салісты Масквы”. Адкрыццём жа (ва ўсіх сэнсах слова) стане Лонданскі каралеўскі філарманічны аркестр на сцэне Палаца Рэспублікі.

Газета **КУЛЬТУРА** ШТОГТЫДНЕВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года. Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Намеснік галоўнага рэдактара — Андрэй ЗРАЖУЎСКІ, **адказны сакратар** — Юрыі КАРПЕНКА, **рэдактар аддзелаў**: Надзея БУНЦЭВІЧ, Юген РАПІН; **аглядальнік рэдакцыі**: Бар’я АМІЛЯКОВІЧ, Надзея КУДРЭВІКА, Настася ПАНКРАТАВА, Антон РУДАК, Ілья СВІРЫН, Юрыі ЧАРНЫШЭВІЧ; **спецыяльны карэспандэнт**: Пётр ВАСІЛЕВІЧ, Алег КІПМАУ; **фотакарэспандэнт** — Сяргей ЖДАНОВІЧ; **мастацкі рэдактар** — Наталля ОВАД; **карэктар** — Таццяна ПАШЫНКА. Сайт: www.kimpres.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламнае аддзель тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыя-выдавецкая ўстанова “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”. Дырэктар — СЛАБОДЗІЧ Ірына Аляксееўна; першы намеснік дырэктара — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна. Прыёмная: (017) 334 57 41. 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35. **Аўтары допісаў наведальніцтва прозвішча, понаасно імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (імя першага, дату выдчы, кім і калі выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, з’яўляюцца адрас. Аўтарскія рупкіліцы не рэдакцыя і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.** *Матэрыял на правах рэкламы. © “Культура”, 2019. Наклад 3367. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці. Падпісанне ў друку 20.09.2019 ў 17.00. Замова 3019. Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Выдавецтва “Беларускі Дом друку”. ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. Пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

Стыпендыяльная праграма Міністра культуры і нацыянальнай спадчыны Рэспублікі Польшча Gaude Polonia

Нацыянальны цэнтр культуры ў Варшаве аб’яўляе набор на XIX конкурс (на 2020 год) стыпендыяльнай праграмы Міністра культуры і нацыянальнай спадчыны Рэспублікі Польшча Gaude Polonia.

Праграма Gaude Polonia прызначана для маладых твораў і перакладчыкаў з краін Цэнтральнай і Усходняй Еўропы, у першую чаргу з Беларусі і Украіны.

Стыпендыяльнае знаходжанне ў Польшчы пачнецца 1 лютага і будзе доўжыцца да 31 ліпеня 2020 года.

Набор удзельнікаў ажыццяўляецца на конкурснай аснове.

Кандыдаты павінны валодаць польскай мовай на базавым узроўні.

Заяўкі прымаюцца да 15 кастрычніка 2019 года.

Неабходныя дакументы:

- заяўка на атрыманне стыпендыі;
- мінімум 2 рэкамендацыі ад вядомых у абранай галіне дзейнасці твораў;
- партфолія ў папяровым ці электронным выглядзе CD / DVD.

Заяву на ўдзел можна падаць праз Польскі Інстытут у Мінску (Мінск, вул. Валадарскага, 6) або непасрэдна ў Нацыянальны цэнтр культуры ў Варшаве (01-231 Варшава, вул. Плоцка, 13).

Падрабязная інфармацыя аб Праграме, умовах удзелу і бланкі анкет на старонцы: <https://www.nck.pl/dotacje-i-stypendia/stypendia/programy/gaude-polonia/dokumenty>.

Дадатковую інфармацыю можна атрымаць у Нацыянальным цэнтры культуры ў Варшаве (тэл. +4822 3509530, e-mail: bberdychowska@nck.pl), а таксама ў Польскім Інстытуце ў Мінску (тэл. +37517 2006378, 2009581).

Як ужо паведамляла “К”, 13 верасня ў Беларускім дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтваў адбылося трэцяе сумеснае пасяджэнне Камісіі па культурным супрацоўніцтве Беларускі-Кітайскага Міжрадавага камітэта па супрацоўніцтве.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Падчас пасяджэння.

Беларусь — Кітай: стратэгія партнёрства

Адкрыў сустрэчу міністр культуры Рэспублікі Беларусь **Юрый Бондар**. Як адзначыў кіраўнік ведамства, за апошнія гады развіццё беларуска-кітайскіх адносін актывізавалася ва ўсіх сферах.

— Нягледзячы на геаграфічную аддаленасць, нашы дзяржавы пастаянна знаходзяць новыя магчымасці ўзаемавыгаднага супрацоўніцтва, — сказаў Юрый Бондар. — Так, сёлета амаль 800 студэнтаў з КНР будуць атрымліваць адукацыю ў сценах Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў.

Акрамя таго, міністр культуры адзначыў, што важнае значэнне для актывізацыі беларуска-кітайскіх адносін мае развіццё палітычнага дыялогу на вышэйшым узроўні і дужалюбныя адносіны лідараў дзвюх краін — Прэзідэнта Беларусі Аляксандра Лукашэнка і Кіраўніка КНР Сі Цзіньпіна.

Важным крокам на шляху развіцця дужакоўных культурных сувязей з’явілася падпісанне плана супрацоўніцтва паміж Міністэрствам культуры Беларусі і Міністэрствам культуры і турызму КНР на 2019 — 2022 гады, якое адбылося ў Пекіне ў лістападзе 2018 года падчас трэцяга пасяджэння беларуска-кітайскага міжрадавага камітэта.

У сваю чаргу, кіраўнік кітайскай дэлегацыі, на-

меснік міністра культуры і турызму КНР **Чжан Стой**, нагадаў, што пагадненне аб культурным супрацоўніцтве паміж урадамі Беларусі і Кітая было падпісанае яшчэ ў лістападзе 1992 года. Пазней, у верасні 2014-га краіны заключылі пагадненне аб стварэнні беларуска-кітайскага міжрадавага камітэта па супрацоўніцтве, у маі 2015 года — аб узаемным заснаванні культурнага супрацоўніцтва. Акрамя таго, у маі 2017 года было падпісанае пагадненне паміж Міністэрствам культуры Беларусі і Галоўным дзяржаўным упраўленнем па справах друку, выдавецтва, радыёвяшчання, кінематаграфіі і тэлебачання Кітая.

Пяля гэтага адбыліся выступленні кіраўнікоў рэспубліканскіх устаноў культуры. Так, па словах дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Рамана Матульскага, 25 верасня ў галоўнай “кніжніцы” краіны адкрылася сумесная мастацкая выстава народнай творчасці Беларусі і Кітая пад назвай “Традыцыі сустрэкаўца”.

— Акрамя таго, у апошнія гады паміж Беларуссю і Кітаем вельмі дынамічна развіваецца супрацоўніцтва ў галіне бібліятэчнай справы, — зазначыў Раман Матульскі. — Так, сёння фонды нашай бібліятэкі налічваюць каля пяці тысяч дакументаў, якія прыналежаць да культуры, гісторыі, геаграфіі і палітыкі Кітая.

Як расказаў у сваім выступленні дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі **Уладзімір Пракапцоў**, у кастрычніку ў Мінск прыедзе дэлегацыя кітайскіх мастакоў, якія прывядуць сюды сваю выставу і правядуць майстар-класы па жывапісе для ўсіх ахвотных.

— Нацыянальны мастацкі музей і Беларуская канфедэрацыя творчых саюзаў на працягу многіх гадоў актыўна супрацоўнічаюць з кітайскімі калегамі, — сказаў Уладзімір Пракапцоў. — Нагадаю, што ў 2015 годзе было падпісанае Пагадненне аб супрацоўніцтве паміж канцэляцыямі творчых саюзаў дзвюх краін. Акрамя таго, у 2017 — 2018 гадах адбыўся абмен выставамі калекцый паміж Нацыянальным мастацкім музеем Беларусі і Нацыянальным мастацкім музеем КНР.

Да таго ж, у першай палове кастрычніка НММ разам з мінскай гімназіяй № 175 будзе прымаць дэлегацыю навучцаў, выкладчыкаў, мастакоў з Пекіна. А ў маі 2020 года беларускае канфедэрацыя, НММ і гімназія плануецца правесці другі этап конкурсу “Беларуска-кітайскае сяброўства вацьма нашых дзяцей”. Акрамя таго, з 23 па 26 кастрычніка Беларуская канфедэрацыя творчых саюзаў прыме ўдзел у Міжнародным культурным форуме ў рамках стратэгічнага партнёрства “Пояс і шлях” у Шанхаі.

У выступленні генеральнага дырэктара Нацыянальнай кінастудыі “Беларусьфільм” **Уладзіміра Карачэўскага** прагучала навіна пра тое, што кінастудыя і буйная кінакампанія Кітая здымуць сумесны фільм пра хакей.

— Мяркуюцца, што першыя здымкі адбудуцца ўжо ў снежні гэтага года ў Беларусі, — сказаў Уладзімір Карачэўскі. — Увогуле, на сёння кінастудыя “Беларусьфільм” зацікаўлена ў развіцці і пошуку новых формаў культурнага ўзаемадзеяння, і адным з найбольш перспектывіўных напрамкаў, на мой погляд, можа стаць супрацоўніцтва з кінавытворчымі кампаніямі Кітая.

Гендырэктар нагадаў, што супрацоўнікі кінастудыі прынялі ўдзел у міжнародным семінары па кіно, тэлебачанні і культурнай індустрыі, арганізаваным кампаніяй JSBCI у Нанкіне, а таксама ў міжнародным камунікатывіўным семінары для кінематаграфістаў краін ШАС у Пекіне. Ужо цяпер “Беларусьфільм” падпісаў шэраг пагадненняў аб супрацоўніцтве з кітайскімі кампаніямі, якія займаюцца вытворчасцю і распаўсюджваннем разнастайнага кінакантэнту. Акрамя таго, карцыні “Беларусьфільма” прынялі ўдзел у кітайскім кінафестывалі “Залаты павень і Сто кветак”, на якім паспяхова прайшоў паказ айчыннага фільма “Тум-Пабі-дум” рэжысёра Вячаслава Нікіфарова.

— На сёння нашай галоўнай задачай з’яўляецца стварэнне максімальна прывабынай пляцоўкі для прывячнення буйных кітайскіх кінавытворчых кампаній, — зазначыў Уладзімір Карачэўскі. — Для гэтага мы распрацоўваем праграму “Кіно здымаецца тут!” і разлічваем атрымаць у гэтым падтрымку дзяржавы на ўсіх узроўнях.

Чацвёртае пасяджэнне камісіі па культурным супрацоўніцтве беларуска-кітайскага міжрадавага камітэта па супрацоўніцтве запланавана правесці ў Кітаі ў 2021 годзе.

К

Форум

Стрэлы “Белай Вежы”

У Брэсце завяршыўся XXIV Міжнародны тэатральны фестываль “Белая Вежа”. Ён працягваўся больш за тыдзень, склаўся з 28-мі спектакляў 13-ці краін свету, паказаных на пяці пляцоўках. А таксама ўключыў штодзённыя аналітычныя абмеркаванні ўбачанага з запрошанай інтэрнацыянальнай камандай тэатральных крытыкаў, удзельнікамі і журналістамі. Такі фармат, прыняты на многіх прэстыжных форумах, дазволіў у атмасферы абсалютнай празрыстасці вылучыць лепшыя тэатральныя работы, сярод якіх аказаўся і прэм’ерны спектакль “Сотнікаў” Брэсцкага тэатра лялек.

Сцена са спектакля “Прадукт”.

Надзея БУНЦЭВІЧ

АСАБЛІВАСЦІ

сёлета “Белай Вежы” заключалася ў яе спалучэнні з тысячагоддзем Брэста, што значна паўплывала на праграму, якая стала, калі можна так сказаць, больш святочна-адпачынкавай. Сярод бяспройгрышных “хэдлайнераў” былі Канстанцін Райкін з паэтычным моная наўрад ці спектаклем) “Звычайныя словы”, Дзяржаўны акадэмічны тэатр класічнага балета Наталлі Касаткінай і Уладзіміра Васілёва з пастаўленым у 1971 годзе “Стварэннем свету” (прыезд калектыву быў прафінансаваны расійскім Федэральным цэнтрам падтрымкі гаспадарстваў дзейнасці) і вачар-канцэрт “Ад 17 да 70. Ваш Уладас Баглонас”, больш падобны на творчую сустрэчу з вядомым літоўскім артыстам, які дэманстраваў фрагменты фільмаў і спектакляў са

сваім удзелам і захапляльна расказаў пра іх і пра сябе, а таксама спяваў.

У фестывальную афішу найперш увайшлі калектывы гарадоў-пабрацімаў. А той жа Львоўскі акадэмічны тэатр “Васкрэсіння” на чале з Яраславам Федарышчым, які неаднаразова скарэў брэстчан глыбока канцэпцыйнымі вулічнымі праектамі, у тым ліку паводле рускай класікі, арганізатары папрасілі зрабіць штосыці яркае і відовішнае менавіта “для адкрыцця” — і атрымалі “Карпацкі калельдаскоп”, дзе пераважала вогненнае шоу.

Нязмушана “адпачынкавы” стан падтрымлівалі і камедыі “з сэнсам”, і сямейная вулічная казка “Каменны” з маскамі і лялькамі, у чарговы раз пераканаўшы, што “жанры розныя, але ўсе важны”, бо справа не ў іх саміх, а ў тым, на колькі вынаходліва, прафесійна і цікава яны вырашаюцца.

Заканчэнне — на старонцы 6.

Міжнародны Дзень музыкі адзначаецца 1 кастрычніка. Адкрыццё канцэртнага сезона часцяком прымяркоўвалася акурат да гэтага свята. Але сёлета Беларуская дзяржаўная філармонія не стала цакаць так доўга, гасцінна адчыніўшы дзверы ў верасні. І кожны філарманічны калектыв падрыхтаваў да новага сезона свае сюрпрызы і творчыя адкрыцці.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Адкрываў сезон 12 верасня Дзяржаўны камерны аркестр пад кіраўніцтвам Яўгена Бушкова. Канцэрт прывітаўся 100-годдзю з дня народнай Мечыслава Вайнбер-

га, які, выратаўваючыся ад фашыскай навалы ў канцы 1930-х гадоў, пэўны час быў непасрэдна звязаны з Беларуссю. На наступны дзень са сваім адкрыццём (не толькі сезона, але і новага твора “Капітан планет” нашай Волгі Падгаўскай) слу-

Адкрываем сезон адкрыццяў

хачоў чакаў Дзяржаўны акадэмічны сімфанічны аркестр Беларусі на чале з народным артыстам нашай краіны Аляксандрам Анісімавым. Дарэчы, на прэс-канферэнцыі, прысвечанай адкрыццю філарманічнага сезона, маэстра быў урачыста ўганараваны граматай Беларускага саюза кампазітараў за плённую папулярывацыю музыкі айчынных твораў.

Уласна кажучы, падобнымі ўзнагародамі

могучы быў адзначаны практычна ўсе філарманічныя калектывы і салісты, бо кожны імкнецца папаўняць рэпертуар музычнымі навінкамі і для гэтага наўпрост наладжвае не толькі творчыя, але і часта сяброўскія стасункі з сучаснымі кампазітарамі, са свайго боку таксама адкрытымі да прамога супрацоўніцтва.

Прыкладам — канцэрт “Даўніна і сучаснасць”, якім адкрывае сезон “Му-

зычная гасцеўня” Таццяны Старчанкі. Побач з сусветнай класікай і музыкай сучасных замежных кампазітараў прагучаць беларускія творы розных стагоддзяў: Мацея Радзівіла, Галіны Гарэлавай, Дзімітрыя Лыбіна, Ларысы Сімаковіч. А колькі цудоўных старонак айчынай музыкі заўжды прэзентуе слухачам Нацыянальны акадэмічны народны аркестр імя Іосіфа Жыновіча, якім кіруе народны артыст Бе-

ларусі Міхаіл Казінец. Не стане выключэннем і гэты сезон, дзе адбудуцца вечарыны памяці Уладзіміра Мулявіна, Якава Навуменкі, іншыя цікавыя імпрэзы. Што ні кажаце, філармонія можна наведваць амаль кожны вечар, а часцяком і зранку, калі там ідуць канцэрты і нават суцэльныя спектаклі, разлічаныя не толькі на дарослых, але і на юных прыхільнікаў мастацтва. Прыходзьце за сваімі ўласнымі адкрыццямі — вялікімі і маленькімі!

К

Яшчэ ўчора пра традыцыйнае ляснога бортніцтва не ведаў ніхто (варта адзначыць, што “К” звярнулася да гэтай тэмы адной з першых), а ўжо заўтра пра іх, верагодна, дазнаюцца не раўнуючы ўсе. У наступным годзе традыцыя, што бытуе на глухім ускрайку Беларусі, мае шансы атрымаць статус элемента культурнай спадчыны чалавека. А любы наш “прарыў” у спіс UNESCO выклікае цалкам апраўданы ажыятаж.

Аднак ці не стане шырокае прызнанне сканам патаемнага аўтэнтчнага ўмельства? Як “прасоўваць” свае культурныя феномены на сусветны ўзровень, і што рабіць пасля таго, як гэта атрымаецца? Такія няпростыя пытанні мы абмяркоўвалі з прадстаўніком Беларусі ў Міжурадавым камітэце UNESCO Алай СТАШКЕВІЧ і ініцыятарам намінацыі, бортнікам XXI стагоддзя Іванам ВОСІПАВЫМ.

мэта — засведчыць нам самім і ўсяму свету, што нага справа мае каштоўнасць. Бо часам нават носьбітам не хапае гэтага разумення.

— Іван, вы жыхар сучаснага мегаполіса, працуеце фінансавым аналітыкам. Што ж вас натхніла на такое захапленне? Няўжо мулыцкі пра Віні-Пуха?

— Не такі ўжо і гарадскі... Памятаю, як у вёсцы чакаў, пакуль мне споўніцца шэсць гадоў — гэта нібы першы этап ініцыяцыі, калі табе даручаюць простыя гаспадарчыя справы: пасвіць кароў або

у мяне была звычка быць у лесе — лясная хвароба, як бортнікі кажуць. А потым і ў само бортніцтва з галавой акнуўся.

“ДЗЕ ЗНАЙСЦІ ВАСЮ”

— Ці лёгка было засвоіць усе тэа мудрагелістыя прылады і навукі?

І.В.: Тэхнічны бок — насамрэч, не так і складана. Думаю, яго можа засвоіць кожны, хто здатны забіць цвік і мае цяпляваць. Але я адразу зразумеў, што бортніцтва — гэта найперш іншая сістэма

можна знайсці Васіля (ведаючы, што ён дакладна ў той вёсцы жыве), людзі будуць запэўніваць цябе, што ніколі пра такога не чулі. Таму адкрыць свае таямніцы камусьці не “са сваіх” ніхто не пагодзіцца. Я амаль цэлы год дапамагаў аднаму старому бортніку па гаспадарцы, пакуль ён урэшце не сказаў: “Халдзем”.

А.С.: У Канвенцыі аб біялагічнай разнастайнасці ёсць артыкул пра традыцыйныя веды і практыкі. Раслінны і жывёльны свет не можа без іх існаваць, бо яны ўсталяваюць гар-

заныя з яе ўстойлівым існаваннем і развіццём, асабліва тыя, якія лёгка адаптуюцца да сучаснасці і могуць стаць рэсурсам для развіцця сваіх рэгіёнаў — праз агракультурны або крэатыўны бізнес. Мэта ахоўных мерапрыемстваў — абараніць тое натуральнае жыццё ад урбанізацыі і стандартызацыі, ад стварэння цывілізацыйных рамак. Задача дзяржавы і экспертаў — проста дапамагчы людзям жыць так, як яны прызвычаліся. Бо свет загіне, калі ён будзе аднолькавым.

Ці стане бортніцтва “беларускай ёгай”?

Ілья СВІРЫН

ПРАВАЯ МЕНТАЛЬНАСЦІ

А.С.: Я нават не сумняюся, што гэты файл пройдзе. Каб вы ведалі, колькі ён шліфаваўся... Гэта велізарная двухгадовая работа польскіх і беларускіх экспертаў. Дык тое, што мы намінемся супольна з Польшчай, істотна павялічвае шанцы і забяспечвае дадатковую падтрымку. Урэшце, наша намінацыя трапляе ў сусветны трэнд: летась ААН абвясціла Міжнародны дзень пчалы. Людзі зразумелі, што калі мы не звернем на гэта ўвагу, будзе сапраўдная катастрофа. На пчолах шмат у чым трымаецца экалагічная раўнавага.

— Ці лёгка было супрацоўніцтва з польскімі калегамі?

І.В.: Гэта быў міжкультурны дыялог, які ставіў за мэту растлумачыць нашы каштоўнасці і падыходы да бортніцтва ды зразумець іхнія. Чаму ён доўжыўся два гады? Бо літаральна па кожным слове ўзніклі дыскусіі. Выпрацоўка агульнага разумення тэмы была складанай.

А.С.: Справа ў тым, што ў нас захавалася архаічная традыцыя бортніцтва. А вось у палякаў яна была страчаная. Але дзяржаўныя і няўрадавыя арганізацыі правялі велізарную працу, каб яе аднавіць у тых супольнасцях, дзе яна некалі існавала.

І.В.: Бортніцтва і да сёння ў нас у крыві. Засталіся ад дзядзьдзь успаміны, нават рэчы. Гадоў сто таму бортнік быў амаль у кожнай вёсцы! Таму многае не трэба тлумачыць — гэта як правая ментальнасці. У

Польшчы ж сітуацыя зусім іншая.

А.С.: Проста шчасце, што ў Беларусі засталіся цэлыя супольнасці, якія працягваюць традыцыйны промысел — тыя ж шапавалы або траўнікі. Мы маем аўтэнттыку, але ў палякаў нам трэба пераняць сістэму яе захавання на ўзроўні інстытуцый. І тут многаму варта павучыцца.

— А як паставіліся да вашай працы самі носьбіты традыцыі з палескіх вёсак?

І.В.: Мы ездзілі і пыталі ў бортнікаў, ці згодныя яны. У выніку, сабралі каля 200 подпісаў “за”. Так што намінаванне ў спіс UNESCO — было рашэнне самой супольнасці. Галоўная

набіраць у калодзежы вяду. Ужо гадоў з 12 — 13 пачаў збіраць мясцовую этнаграфію і фальклор. Імкнуўся сам патрапіць у тое ўрочышча, пра якое чуў — нават калі яно за пяць — дзесяць кіламетраў — і самому паспрабаваць усе ўмельствы. І калі я ўжо паступіў у сталічны ўніверсітэт,

— Наколькі дасканалее ў нас заканадаўства ў сферы НКС?

А.С.: Я выступіла з прапановай унесці ў Кодекс аб культуры такія паняцці, як “традыцыйныя веды і практыкі” і “носьбіты традыцыі і мясцовыя супольнасці”. На жаль, сёння гэты паняцціны апарат там не распрацаваны. Думаю, варта стварыць асобны раздзел, прысвечаны ахове нематэрыяльнай спадчыны. І прапісаць там, скажам, тыя ж этычныя кодэксы, якія рэгулююць доступ да нематэрыяльных збыткаў — калі гэтага жадаюць іх носьбіты.

— Вядома, такая сістэма можа працаваць толькі з “ручным кіраваннем”: кожны элемент НКС патрабуе індывідуальнага падыходу. Параўнайма бортніцтва з тым жа Будслаўскім фестам...

А.С.: Гэта праўда. Але ж паміж імі ёсць і нешта агульнае. У абодвух выпадках носьбіты ніяк не датычныя да ўстаноўкі культуры. Вось і ў Будславе ні абласныя, ні раённыя метацэнтры ці

адносна чалавека і прыроды. Навучаючыся яму, важна пераймаць не толькі навукі, але і пачуцці. Бортніцтва — гэта калі чалавек не адаптуе наваколле, але адаптуецца да яго сам. Бортнік не пырочуе пчалу. Надварот, ён ёй служыць! Дапамагае выжываць узімку, чысціць калоды, назірае за станам лесу, абараняе ад дзікіх жывёлаў. А мёд атрымлівае ў якасці платы за сваю работу.

А.С.: Гэта як ёга, як усходнія адзінаборствы: ты ніколі не станеш майстрам, не спасцігнуўшы глыбінных асноваў.

І.В.: Супольнасць у тых палескіх мясцінах вельмі замкнёная. Скажам, калі ты прыйдзеш у чыносіні хату ды спытаеш, дзе тут

монію паміж чалавекам і прыродай.

І.В.: Скажам, бортнікі рабілі кантраляваныя пажары ўзімку, спальваючы стары верас. А калі малады пачынаў разрастацца, ён даваў ежу не толькі для пчол, але і для жукоў і матылькоў. Бортніцтва ў пэўны час паспрыла засяленню чорнага буслы на Палессі: птушка ўпадала для гнездавання старыя калоды. У прыродзе ўсё ўзаемзвяззана, кожная дробязь

А.С.: Сёння мы разумеем, што мала захоўваць прыроду — трэба захаваць і традыцыйныя веды, звя-

Раскоша, на якой нельга эканоміць

Мне даводзіцца бываць на пасаджэннях кіраўніцтва Саюза мастакоў і амаль кожны раз чуць ад вядомага жывапісца, прадстаўніка адной з творчых суполак, прапанову тэрмінова наладзіць ліставанне ў адпаведны ўладны структуры аб аднаўленні сістэмы дзяржаўных заказаў на сацыяльна значныя творы выяўленчага мастацтва — фактычна вярнуцца да таго, што ўжо было ў нашай гісторыі.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ

Выступовец упэўнены, што сёння нашай грамадзе для выхавання папрытызму не стае карцін узорнага славутага палатна Валянціна Волкава “Мінск 3 ліпеня 1944 года” ці не менш вядомых твораў Міхаіла Савіцкага. Сапраўды, годным чынам у нашым выяўленчым мастацтве адлюстраваны хіба што перыяд Вялікай Айчыннай вайны, між тым як мы мусім ганарыцца ўсёй тысячагадовай гісторыяй беларускай дзяржаўнасці.

У спрэчку з руліўцам ніхто не ўступае, але заўжды знаходзіцца нехта, хто раіць яму трымацца нашых рэалій і не турбаваць дзяржаўныя структуры праблемай, займаючай якой яны сёння наўрад ці стануць, маючы справы больш пільныя.

Творчасць заўжды рызыка і, часта, адсутнасць стабільнага заробку. Таму ў прапанове згаданага руліўца чуваюцца, як мне падаецца, акрамя закліканасці пра духоўны стан грамадства, таксама і ноткі асабістай матэрыяльнай зацікаўленасці. Калі б у нас насамрэч існавала разлічаная на дзесяцігодзі дзяржаўная праграма прапаганды і папулярызаванні нашых культурна-гістарычных каштоўнасцяў, мастакі, зольныя высока трымаць планку професіяналізму, мелі б гарантаную работу і заробак. Ды і за нацыянальную мастацкую школу турбавацца не даводзілася б.

Калі ў 1991 годзе Беларуская ССР ператварылася ў Рэспубліку Беларусь, тэма гістарычных каранёў нашай, трэба шчыра прызнацца, была актуальнай толькі для даволі шчыльнага кола інтэлектуалаў. Для шырокай жа грамады яна не тое, што была другаснай — яе проста не існавала. На той момант насамрэч разумным і лагічным было не турбаваць грамаду пытаннямі, да рашэння якіх яна яшчэ не саспела, і захаваў у якасці сімвала сацыяльнай стабільнасці знакавыя аб’екты культур-

на-гістарычнай спадчыны савецкай эпохі. Бо што ні кажы, а мы ўсе — і кансерватары, і радыкалы, з той эпохі выйшлі. Праўда, з розным досведам... Захоўваючы помнікі Леніну і маршавыя Вялікай Айчыннай, мы руліліся не толькі пра матэрыяльныя аб’екты ды духоўныя ідэалагічныя ўзасобілі ў сваёй творчасці Гаўрыла Вашчанка і Міхась Басальга, або як ініцыятыва грамадскіх арганізацый, кіраўніцтва культурніцкіх устаноў, канкрэтных актывістаў ці мясцовых органаў улады. Калі ж гаворка ідзе пра аб’екты агульнанацыянальнага значэння, дык, на жаль, спрацоўвае інэрцыя мыслення, паводле якой лепей не палыбляцца ў гістарычныя нетры і не нерваваць суседзяў, якія прэтэндуць на тую спадчыну, што і мы.

Да прыкладу, у часе рэканструкцыі Нясвіжскага замка народны мастак Беларусі Уладзімір Тоўціцкі прапанаваў да рэалізацыі

дзяржаўнага заказу на стварэнне мастацкага аб’екта ў выглядзе скульптуры, якая б адлюстравала гісторыю Нясвіжскага замка ў перыяд Вялікай Айчыннай вайны. Гэта была б скульптура, якая б адлюстравала гісторыю Нясвіжскага замка ў перыяд Вялікай Айчыннай вайны. Гэта была б скульптура, якая б адлюстравала гісторыю Нясвіжскага замка ў перыяд Вялікай Айчыннай вайны.

дзяржаўнага заказу на стварэнне мастацкага аб’екта ў выглядзе скульптуры, якая б адлюстравала гісторыю Нясвіжскага замка ў перыяд Вялікай Айчыннай вайны. Гэта была б скульптура, якая б адлюстравала гісторыю Нясвіжскага замка ў перыяд Вялікай Айчыннай вайны.

“Вербная нядзеля” — нацыянальная гісторыя, пабачаная Уладзімірам Тоўціцкім.

сімвалы, але і пра спакой у беларускім грамадстве.

А паралельна, па меры ўмяшавання палітычнага і духоўнага суверэнітэту краіны, з’яўляліся помнікі дзеячам нашай дакастрычніцкай мінуўшчыны. Спачатку — людзям культуры і мастацтва, потым — валадарам і палітыкам. У Польшку стаіць помнік легендарнаму Усяславу “Чаралдзею”, у Слуцку — князьёне Настасі, у Віцебску — Альгерду. Вось і зусім нядаўна мы былі сведкамі алчкія помнікі Гедыміну ў Літве і Льву Сапегу ў Слоніме. Ужо ідзе прадметная гаворка пра ўшанаванне Міндоўга помнікам у Наваградку, а Вітаўта — помнікам у Гродне. Так што працэс рушыў і адпаведным напрамку.

Але трэба браць да ўвагі, што ў шэрагу выпадкаў значныя мастацкія аб’екты гістарычнай тэматыкі з’яўляліся не ў выніку рэалізацыі афіцыйнай праграмы прапаганды нацыянальнай ідэі (такой праграмы папросту няма). Гэта была або ініцыятыва саміх мастакоў — так пэўныя эпизоды гісторыі Вялікага Княства Літоўскага

праект “Гістарычная карціна”, які, паводле задумы аўтара, мусіў дапамагчы і нам самім, і гасіям нашай краіны “больш наглядна і вобразна пазнаёміцца з прадстаўнікамі роду Радзівілаў, іх жыццём і дзейнасцю”. Нізка з дзесяці карцін мусіла распаўсюдзіць пра генеалогію Радзівілаў увагу і канкрэтна пра Мікалая Радзівіла “Сіротку”, іншых славуных асоб з роду “некарэнаваных каралёў Вялікага Княства”, пра легенды і паданні Нясвіжа. Да рэалізацыі праекта спадар Уладзімір хацеў далучыць шэраг сваіх калег, зольных такую справу пацігнуць.

“У мэтах атрымання якасных мастацкіх твораў на вызначаныя гістарычныя тэмы, — пісаў у аб’явіце Уладзімір Тоўціцкі, — было б мэтазгодна, пасля зацверджэння савета або выстаўкам аскізаў, прызначыць галаву ступендню мастакам, якіх будзе працаваць над карцінамі. Па заканчэнні работы і прыёмцы яе саветам, прызначаным Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь, афармляецца заяўка на грант

дзяржаўнага заказу на стварэнне мастацкага аб’екта ў выглядзе скульптуры, якая б адлюстравала гісторыю Нясвіжскага замка ў перыяд Вялікай Айчыннай вайны. Гэта была б скульптура, якая б адлюстравала гісторыю Нясвіжскага замка ў перыяд Вялікай Айчыннай вайны.

ўстанова культуры не імкнуча далучыцца як актыўныя ўдзельнікі, у Будславе падчас фесту — і не толькі — адметны культурны кантэнт. Хаця Каталіцкі Касцёл не супраць таго, каб фест абрастаў новымі свецкімі праектамі, якія не супярэчаць яго духоўнай сутнасці. Мы ж наогул заблілі гэтак дася ў UNESCO найперш дзеля таго, каб фест стаў асновай для ўстойлівага развіцця вёскі Будслаў, у тым ліку, і эканамічнага, сацыяльнага, турыстычнага... Але патэнцыял гэты пакуль не выкарыстаны.

— У выпадку з борніцтвам, падазраю, усё будзе яшчэ складаней...

А.С.: Калі даць борнікам маркетынгованыя інструменты, наданне статусу можа стаць штуршком для развіцця іх рэгіёна. І асобныя прыклады ўжо ёсць. Скажам, на Магілёўшчыне з’явіліся людзі, якія гадуць авечак і прадаюць шапавалам воўну, некаторыя траўнікі адкрываюць свае аптэкі. Той жа турызм можа паспрыяць устойліваму развіццю, калі захоўваць этычныя нормы. Але ў нас спрацоўвае стэрэатып: калі UNESCO, значыць трэба туды адразу скіраваць не супынную турыстычную плынь. А вёска да гэтага не гатовая. Людзям найперш трэба патлумачыць, што гэта можа прынесці ім карысць — у тым ліку, і эканамічную выгоду.

І.В.: У выпадку з борніцтвам, трэба разумець: гэта не забава на публіку, гэта жыццё. Носьбіты традыцыі — не турыстычныя гіды, а людзі, якія займаюцца тым, чым займаліся іх бацькі. І гэтыя людзі павінны мець магчымасць працягваць свой натуральны лад жыцця.

ДАЗВОЛ ПРАВАДЫРА ПЛЕМЕНИ

— Можа аўтэнтыка і маскулт — гэта проста розныя рэчы? Балгарскае неспінараства ў аўтэнтычным выглядзе захавалася толькі ў адной вёсцы, але на шоу з танцамі на вулках турыстаў завабліваюць паўсюль.

А.С.: Мы ўжо павінны бачыць сітуацыю на крок наперад. Што здарыцца, калі борніцтва атрымае сусветны статус? Думаю, на рынку адразу з’явіцца “сапраўдны” борніц мед — хаця, насамрэч, увішныя камерсанты з’яўляліся яго на вялізных пасеках. А уласна борніцкі апынуча... за бортам. Адсюль выснова: трэба стварыць сертыфікацыю аўтэнтычных нацыянальных прадуктаў. Абараняць інтэлектуальнае права носьбітаў традыцыйных умелстваў.

Ніхто не супраць доступу турыстаў да традыцыйных ведаў, але толькі з пэўнымі абмежаваннямі. За мяжой ёсць механізмы, якія працуюць, скажам, у дачыненні да кар’яных народаў: складаецца своеасаблівы пратакол паміж супольнасцю, мясцовымі ўладамі, тураператарами, дзе прапісваецца, як, куды і калі могуць патрапіць старонні людзі. Прыкладам, каб наведваць індзейскае пуэбла, мы мусілі прасіць дазвол у правядыра племені. А ў Беларусі з гэтым проста катастрофа! Журналісты са сваімі камерамі лічаць дапушчальным умяшвацца ў “Юраўскі карагод” з вёскі Пагост, дасяе якога сёлета будзе разглядацца на сесіі камітэта НКК UNESCO. Таму, разам з мясцовымі жыхарамі Пагоста, мы плануем упершыню ў Беларусі стварыць этычны кодэкс, які б рэгламентаваў паводзіны наведвальнікаў.

— Як падаецца, больш-менш кардынальным выршэннем справы магло б стаць стварэнне экспертнага цэнтра, спецыялісты якога здатныя прамаць кваліфікаваныя рашэнні, выходзячы з сітуацыі.

— Як была, так і засталася патрэба ў такім нацыянальным цэнтры, які б спрацоўваў метадалогію, арганізоўваў семінары і трэнінгі, ствараў базу для міжнароднага супрацоўніцтва, аб’ядноўваў у агульную сетку розных энтузіястаў. Экспертная база вельмі важная, і ў нас, на жаль, не ўсе гэта разумюць. На сёння многае робіцца, лічы, на валанцёрстве — а яно мае свае межы. Гадоў праз пяць наступае выгаранне, з’яўляецца думка “А навошта я гэта роблю?”

— Раней на ролі такога цэнтра мог прэтэндаваць той адзел у Інбелкультце, які вы, спадарыны Ала, узначылі.

— Сёння сістэма Нацыянальнага інвентара НКК, які ў свой час заснаваў аддзел, працуе, лічы, па інерцыі. Тое самае тычыцца і многіх іншых накірункаў нашай дзейнасці.

— На вашу думку, якія яшчэ беларускія аўтэнтыкі могуць прэтэндаваць на ўключэнне ў спіс UNESCO? Ці вядзецца ўжо работа над гэтымі намінацыямі?

— На жаль, гэта вельмі балючае пытанне. Цяперашнія намінацыі — і “Юраўскі карагод”, і борніцтва — адгалоскі працы нашага аддзела. А што будзе далей, пакуль невядома.

І.В.: Я звярнуўся да спадарыні Алы ў апошні год існавання аддзела. І ў гэтым сэнсе мне пашчасціла.

(Заканчэнне.
Пачатак
на старонцы 3.)

“Лекі ад дэпрэсіі” Адэскага рускага тэатра, сабраўшы аншлаг, маглі крыху пацешыць неспрактыкаваную публіку, а для астатніх ператварыліся, наадварот, у

СРОДКІ “ДЛЯ ДЭПРЭСІІ”

Пастаноўшчыкі так баяліся “нагрузіць” глядача хоць якім паваротам магзавых звільін, што нават абрэзалі фінал п’есы Аляксандра Валадарскага з яго выхадом на больш глыбокія філасофскія развагі пра жыццё і смерць.

“4-е вымярэнне” тэатра “Луцафэрл” з Кішынёва прадэманстравала папраўдзе бенефісныя камедыійныя ролі трох таленавітых артыстаў. Але жаданне абавязкова насмяшыць глядача без якіх-адлічэнняў у іншыя жанравыя-стылістычныя вымярэнні, прадугледжаныя сучаснай італьянскай п’есай “Трое на арэях”, мела супрацьлеглы эффект.

Тое ж тычылася “Пышкі” Арэнбургскага тэатра імя Максіма Горкага. У аснову была пакладзена не аднайменная навэла Гі дэ Магасана, а створаная паводле яе матываў п’еса Васіля Сігарава, што выводзіць пачатковую этычную праблематыку на ўзровень апакаліпсіса. Абраныя сродкі падкрэсленага парадывання, фарса, крыклівага манера сцэнічнага маўлення так сталілі публіку, што частка яе збегла ў антракце. А ў другой дзеі, між тым, спектакль часткова “вырліў” на больш тонкія фарбы і развагі, працягваючы традыцыйны канцэпцыйны пастановак 1980-х.

Павярхоўным адлюстраваннем дзённіка дзв’юхчынкі, што разам з іншымі хавалася ад нацыстаў, стала “Ганна Франк” з Цюмені. Пры ўсёй натуральнасці сцэнічнага маўлення і нязмушанасці акцёрскіх паводзін дзея больш нагадала будні “камуналкі” — яшчэ і з-за абранай п’есы Асі Валашынай.

Наколькі ўразіў два гады таму Батумскі тэатр імя Іл’і Чаўчавадзе сваім абсурдысцкім “Сіндромам” паводле Мрожака, настолькі расчараў сёлетнім спектаклем з наварочанай назвай “KLDIACHVILIGE #Звєрайнадзєй” паводле грузінскай п’есы “Няшчасце” канца XIX стагоддзя. Ставіў той жа самы рэжысёр Андрэ Енукідзе, але кульсыці зніклі не толькі яркі нацыянальны каларыт, але і майстэрства акцёраў, быццам прафесіяналаў змянілі на аматараў. Можна, справа зноў была ў п’есе?

Драматургічныя і сэнсавыя хібы сучаснай п’есы Дзмітрыя Данілава з Расіі абліліся на спектаклі гаспадароў — “Сярожа вельмі тупы” Брэсцкага акадэмічнага тэатра драмы, дзе быў шэраг рэжысёрскіх прыдумак-разначак Дзясны Фёдарова.

“Дзядзька Ваня”.

Стрэлы

“Белай Вежы”

Фота Дзмітрыя КУХАРЧУКА

Надта шмат праблем аказалася ў аўдыя-тактыльным спектаклі для слабадзюччых і невідзюччых дзяцей “Сябры Фядоры” Усходне-Казахстанскага тэатра. Дазволішы частыя юныя глядачы, выведзеныя на сцэну, паміць сцэнічныя прылады і шацкі, артысты апуслілі крыкам, званам пасуду, што збег ад неахайнай герані Карнея Чукоўскага.

Не стаўшы творчай перамогай “Сымон-музыка” Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа з Віцебска ў пастаноўцы яго мастацкага кіраўніка Міхаіла Краснабаева. Жанрава акрэслены як “мелодыя парванай струны”, ён ператварыўся ў дэламацую скарачанага тэксту пазмы з візуальнымі “ілюстрацыямі”.

Ды ўсё ж, бадай, самымі правальнымі аказаліся “У Лукамор’я...” Бранскага тэатра лялек і асабліва “Мой Марат” з маскоўскай “Салержнасіі акцёраў Таганкі”. Абодва спектаклі сабралі поўныя залы, але бедныя тэатры гледачы, якія туды патрапілі: гэта магло цалкам расчараваць іх і ў фестывалі, і ў тэатральным мастацтве ўвогуле — тым больш, прывезеным “з самой Масквы”.

Думаешча, падобныя праблемы фестывалю — у недастатковаці сродкаў. З замежжа, асабліва “далёкага”, прызджаюць пераважна “былыя нашы” (прыкладам — этна балет “Свяшчэнная жанчына” ў пастаноўцы, харэаграфіі і выкананні Даны Муса з Казахстана, якая зрабіла кар’еру ў Парыжы). І тая, хто згодны абыйсціся без прыстойнага ганарару. Але сярод апошніх таксама трэба праводзіць непрадзятны адбор, не спакушаючыся на праславу “бясплатны сыр”, бо імідж фестывалю і выхаванне (а часам і захаванне) добрага густу глядачоў куды даражэйшыя.

Прыкладам — другі полюс удзельнікаў, дзе апынуліся

ПЕРАМОЖЦЫ

Лепшым спектаклем “буйнаго фармату” быў прызнаны “Дзядзька Ваня” з Венгрыі ў пастаноўцы вышэй зазначанага ўкраінца Яраслава Федарышына. Гісторыю пра рускую тулу абстрачаным жыццём рэжысёр перавёў у галіну біблейскіх прыпавесцей, насычаных архетыпамі. Атрымаўся апавяданне пра ілжэпрапрака, у якасці якога апынуўся прафесар

Серабракоў. Сюжэт “з рускай глыбіні” быў прачытаны ў кантэксце заходне-еўрапейскага мастацтва са шматлікімі спасылкамі — ад жывапісу Ренэсансу да сучаснасці. Найтонкія псіхалагічныя зрухі, жыццё душы перадавалася праз пластыку, часам раўназначную харэаграфічнай. Узніклі і вядомыя перазовы з... балетам “Ціль Уленшпігель” нашага Валянціна Елізар’ева, дзе мастаком быў Яўген Лысік з Львова: “рулявое кола” ў сцэнаграфіі, “павучыяне аблічча”, што выкрывае чалавечыя заганы, нават некаторыя рухі з першага Адажыя Шля і Нэле, літаральна працягванія чэхаўскімі героямі ў сцэне любоўнага прызнання.

Лепшым спектаклем малой формы стаўся “Прадукт” са Штутгарта паводле парадыйнай камедыі Марка Рэвнхільда. Аляксей Борыс, яшчэ дзіцём прывезены бацькамі ў Германію, іграе яго выключна па-нямецку. Але для нашага фестывалю сыграў яго па-руску — бліскуча, тэмпераментна, з сучаснай нізкай акцёрскіх знаходак, дадаткова пацвердзіўшы: чым больш чалавек таленавіты рэальна, а не “віртуальна”,

тым больш ён сціплы, згодны зрабіць усё, каб як мага больш поўна данесці задуму.

Лепшай рэжысурай вызначыўся ўкраінца “Сотнікаў”, пастаўлены запрошаным з Санкт-Пецярбурга Русланам Кудашовым, з якім у Брэсцкага тэатра лялек існуе даўняе і вельмі плённае супрацоўніцтва. Апавесце Васіля Быкава “пра вайну” была прачытана як нейкі новы пераклад Бібліі — з адпаведнымі спасылкамі да ікананіснага мастацтва (больш падрабязна пра гэта прэм’еру, што апынулася ў фестывальнай афішы ў самы апошні момант, літаральна за пару гадзін да паказу, заманіўшы добра вядомую “Новую зямлю” таго ж тэатра, — у адным з наступных нумароў “К”).

тальных інтэлігенту і энэргічных, часта хамаватых слуг, зольных пасунуць сваіх гаспадароў. Але гэтыя і іншыя ідэі расійскага рэжысёра Васіля Сєніна не атрымалі, на жаль, завершанай распаўсюі.

Дыплом “За новую шчырасць” атрымаў сторытэлінг “#МашНаУсходзе” Пацанскай кампаніі #тэатр.чо з Масквы. Трое хлопцаў, у адпаведнасці з абранымі метадамі і кірункам, па чарзе распавядалі цікавыя гісторыі свайго дзяцінства, цягам дзвюх гадзін трымаючы ўвагу публікі — без усялякага антуражу, за выключэннем “давальнага” хлопца з гітарай. Гэты праект можна было ў поўным сэнсе назваць маладзёжным: ён быў цалкам

СТВОРАНЫ МОЛАДЗЮ

Увогуле, сярод такіх спектакляў “рулявалі” беларусы. Клас-канцэрт “Школа.мэтр.ро.сны” Вышэйшай школы сцэнічных мастацтваў з Масквы, больш вядомай як школа Канстанціна Райкіна, аказаўся наборам часам не самых вынаходлівых эшодаў першакурснікаў. На яго фоне раскрытыкаваны расійскай тэатразнаўцай “Віі” Тэатральнай майстэрні “Студыёзы” ў пастаноўцы і сцэнаграфіі Вячаслава Сашчэкі, апантана разыграны студэнтамі БДУКіМ, успрымаўся сапраўдным шэдэўрам. Дый без таго гэты праект, жанрава акрэслены “страшным жартам”, успрымаўся паўнаватрасным спектаклем, сцэнаграфічныя эфекты якога былі зроблены з некалькіх креслаў, мабільнікаў і ноўтбукаў. Яшчэ больш уразіла тое, наколькі спектакль узрос, узбагаціўся апточнымі дэталімі за час свайго існавання.

Вельмі ўдальна, на адным дыяналі быў паказ “Жоўтага пясочка” Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра. Звернуты да розуму, а не агонельных эмоцый, гэты дыпломны спектакль Камілі Хусайнавай паводле апавядання Васіля Быкава таксама атрымаў сваю порцыю крытыкі — ад той жа “самай строгай”, але вельмі прафесійнай тэатразнаўцы Уладзіслава Купрыноў з Масквы. Што ж, гледачы на ім сапраўды не вышліснулі ніводнай зьязнікі. Але, можа, так было задумана?

За лепшую мужчынскую роллю ўзнагародзілі народнага артыста Украіны Аляксандра Якімчука ў нацыянальнай камедыі “Шальменка-дзіншчык” Вальнскага тэатра імя Тараса Шаўчэнкі, аздобленай песенна-танцавальнымі ўкрапаннемі. Традыцыйны вадзіль быў выкананы старэйшым пакаленнем артыстаў, як кажуць у такіх выпадках, на ўсе сто (і нават дзвесце), а вось малодшым, за рэжым выключэннем, — дзесьці напалоў, калі не менш, у каханне не верлася.

Лепшым акцёрскім ансамблем вылучыўся “Вішнёвы сад” з Балгарыі. Спектакль пірэсціў цікавосткамі прыём “тэатра ў тэатры”, выкарыстанне маналагу ў іншых п’есах (“На дне”, “Рамэа і Джульета”), перанос гледачоў на сцэну, а артыстаў — на палоску авансцэны і ў глядзельную залу, размяшчэнне дзеяння на інфан-

тэатраў, як кажуць у такіх выпадках, на ўсе сто (і нават дзвесце), а вось малодшым, за рэжым выключэннем, — дзесьці напалоў, калі не менш, у каханне не верлася.

Лепшым акцёрскім ансамблем вылучыўся “Вішнёвы сад” з Балгарыі. Спектакль пірэсціў цікавосткамі прыём “тэатра ў тэатры”, выкарыстанне маналагу ў іншых п’есах (“На дне”, “Рамэа і Джульета”), перанос гледачоў на сцэну, а артыстаў — на палоску авансцэны і ў глядзельную залу, размяшчэнне дзеяння на інфан-

Кожны спектакль, які ні круціў, патрабуе пастаяннага клопату. А фестываль — тым больш! Пажадаем “Белай Вежы”, каб да свайго 25-годдзя наступнай восенню ўсе пушчаныя ў яе сьлёта крытычныя стрэлы яна перакавала ў стрэлы Амура.

Блізкасець вякоў і пакаленняў

Сёння ў Аляксандраўскім скверы ля Нацыянальнага акадэмічнага тэатра Янкі Купалы да вечара будзе шумна і незвычайна: маштабным тэатральным пікніком купалаўцы адзначаюць 100-ты сезон. Пачаставаўшыся на фудкорце тэатральнымі сэтамі, хтосьці парэлаксуе на музычным канцэрце з удзелам акцёраў і аркестра тэатра, іншы патанчыць пад культавыя тэатральна-музычныя гурты Бенькі, іі-іі, Ягора Забелова ды вядомай “Касіапею”. Фанаты “Радзіва “Прудок” занурацца ў вясковы космас праз паказ спектакля на шырокім экране. Сам жа аўтар папулярнай кнігі Андрэў Горват на адзін дзень вернецца на працу тутэйшым дворнікам, каб правесці адну з некалькіх атмасферных экскурсій. “К” таксама пабывала ў купалаўскім закуліссі і прапануе чытачам падарожжа па тэатральных закуточках.

Настася ПАНКРАТАВА / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

50 РУБЛЁў НА БУДУЧЫЮ

100-ты сезон — лічба прыгожая, аднак у купалаўцаў сёлета падвоены юбілей: будынак, у якім у 1920-м годзе пачаў працаваць Беларускі дзяржаўны (будучы Купалаўскі) тэатр, святкуе сваё 130-годдзе.

— Уявіце толькі, у XIX стагоддзі губернскае горад Мінск аказваўся без сваёй тэатральнай пляцоўкі, — распавядае ў фэа загадчык літаратурна-драматургічнай часткі Вольга Бабкова. — Спектаклі ставіліся на прыватных кватэрах і ў адрывках, у зале Дваранскага сходу, аднак спецыяльнай вялікай сцэны не было. Гарадская дума пачала хвалявацца з гэтай прычыны.

Да нашага часу захаваўся газетны, у якіх апавядаецца, як мінскі губернер князь Мікалай Трубяцкі “звяртаў сур’ёзную ўвагу” на праблему, нагадваючы, што тэатр пры годнай пастаноўцы “можа служыць такой жа школай, сродкам маральнага выхавання, як і вучэбная ўстанова”. Відавочна, гарачая прамова князя палэйнічал: у 1888 годзе пачаўся збор грошай.

На ўзвядзенне чаканага гараджанамі гмаху першапачаткова патрабавалася каля 80 тысяч рублёў. Як падкрэслівае Вольга Бабкова, 100 рублёў з сабастага рахунку перадаў легендарны сталічны губернер Караль Чапскі. 50 рублёў выдаткаваў мінскі губернеркі маршалак Антон Горват. Сімвалічна, што праз сто гадоў пісьменнік з такім жа прозвішчам адкрые новую старонку ў гісторыі тэатра.

Спачатку новая тэатральная прастора павінна была з’явіцца на Саборнай плошчы (сённяшняй плошчы Свабоды). Супраць паўсталі царкоўнікі, маўляў, літэрацеі хочунь месціцца занадта блізка да кафедральнага сабора. Прапанова з Аляксандраўскім скверам таксама магла “праляцець”, бо ў тая часы побач месцілася капіцэля Аляксандра Неўскага. На нашае ішчасце, усё ж пакінулі гэты варыянт.

— Мінучь дзесяцігоддзі, і дом насупраць тэатра пачунуць называць домам пісьменнікаў. Тут жылі Янка Маўр, Ніл Гілевіч, Уладзімір Караткевіч, Васіль Вітка, Уладзімір Някляеў, Янка Брыль і многія іншыя. Іван Мележ напісаў “Людзі на балоце”. Праз гэты час тэкст апынуўся ў будынку насупраць: на нашай сцэне паставілі спектакль паводле тэатра рамана. Вельмі люблю тую блізкасць, — дадае спадарыня Бабкова.

НЯЗМЕННЫЯ ЛЕСВІЦА І КАЛОНЫ У ЭПІЦЭНТРАХ ПЕРАБУДОВ

Экскурсія перамяшчаецца ў глядзельную залу. Пасля капітальнай рэканструкцыі, што была праведзеная ў тэатры напачатку 2010-х гадоў, сцены галоўнай залы набылі гістарычныя блакітныя колер. Менавіта такім ято задумваў запрошаны з Варшавы архітэктар Караль Казлоўскі.

— Казлоўскі сляў геніяльным аўстыкам. Яму даваралі ўзвядзенне культавых і музычных будынкаў у Любліне і Варшаве. У чарыжы для Мінску ён заклаў усё сучаснае яму тэхнічнае дасягненне, — тлумачыць наш адмысловы экскурсавод.

У 1890-м аматарскім спектаклем “Сфінкс” абылося ўрачыстае адкрыццё новабудні. За 30 гадоў, што папярэднічалі з’яўленню ў гэтых сценах БДТ-1, на гарадскай тэатральнай пляцоўцы вы-

Лесвіца, якая ў нязменным выглядзе перажыла ўсе рэканструкцыі.

ступалі перасоўныя групы з Масквы, Вільні, Варшавы, Парыжу. У 1904-м годзе тут нават працаваў цырк Уладзіміра Дурава. Аднак гарадская дума палічыла такі варыянт блюзнэрствам і цыркавых больш сюды не пускалі.

У рэвалюцыйныя гады тут прайшоў I Усебеларускі сход і была прынятая першая канстытуцыя БССР. У 1943-м годзе ў зале адбыўся тэракт. Бомба прызначалася гаўляйтэру Вільгельму Кубэ, аднак ято на тым спектаклі не было. Пацярпелі акцёры і простыя глядзчы,

твам якога пачынаў працаваць БДТ-1, — вяртаецца да гісторыі Вольга Бабкова.

У сёньнішнім тэатры пачаў афішыйна запрашаць на спектаклі глядачоў. Тады зала ўмяшчала 550 месцаў. Першыя ралы партэра каштавалі даволі дорага — 3 рублі 20 капеек, самыя танныя былі на галёрцы. На оперу прадавалі за 50 капеек, на драму білеты былі больш даступныя — па сорок. Пры неабходнасці падлогу можна было ўздымаць да ўзроўню сцэны. Так рабілі, напрыклад, калі абывшчалі танцы.

У РАДЗІВІЛАЎСКІМ ЛЮСТЭРКУ

Пакой ля сцэны — месца, дзе артысты чакаюць свайго выхаду на сцэну. Тут яны маглі ў касцюмах гуляць у шахматы падчас антракту, расказваць адзін аднаму байкі, прыдумваць падчас рэпетыцый новыя палыходы да сваёй ролі. Спадарыня Вольга пераказвае нам успаміны мастака Барыса Герлавана пра тое, як раней моладзь абавязкова ўставала з крэслаў, калі ў

На экскурсію па купалаўскім закуліссі па папярэднім запісе можа трапіць любы жадаючы.

якія прыйшлі на “Пана міністра” па Францішку Аляхновічу. Спадарыня Бабкова нагадвае, што ўсе загінуўшыя пахаваныя на Вайсковых могілках.

У 1958-м годзе адбылася рэканструкцыя, якая больш як на 50 гадоў змяніла выгляд будынка. Пра задуманыя Казлоўскім інтэр’еры гаварылі толькі парадная лесвіца і калоны ўздоўж яе, якія цудоўна захаваўся. Наблізіць выгляд тэатра да гістарычнага дапамагла новая перабудова ў 2011-м годзе.

ПУЛЬТ САКРАЛІННАЙ ПРАСТОРЫ

Канешне, ёсць безліч нюансаў і фактаў, якія беларуская мастацтва палыходзіла да таго, каб сфармавацца ў беларускі тэатр. Яшчэ напачатку XX стагоддзя за дэкламацыю беларускіх вершаў сабілі ў пастарунак. Гэта на сабе выпрабаваў Фляр’ян Ждановіч — той самы рэжысёр, пад кіраўніц-

твам якога апошні рэканструкцыі колькасць месцаў пменшылася да 337, каб зрабіць адпаведную сённяшнім нормам адлегласць паміж шэрагамі крэслаў ды вярнуць у лоджы сценкі, які гэта заўжды было ў імператарскіх тэатрах. Партэра стаў спускацца да сцэны прыступкамі для камфорту глядачоў. Сама ж сцэна павялічылася на 3 метры і атрыла шайкоўныя тэхнічныя начыне ад чэшскіх і нямецкіх спецыялістаў. Усёй машынерыяй можна кіраваць з рэжысёрскага пульта.

Пульт стаіць практычна ў кішэці сцэны, аднак на саму пляцоўку экскурсантаў не пускаюць. Маўляў, артысты ставяцца да яе, як да сакральнай прасторы і ніколі не дазваляюць сабе зайсці сюды ў вільчын абутку. “Ёсць такія тэатральныя забавон, што пры парушэнні напісанага правіла, чалавеку не пашанцуе”, — уводзіць у курс справы Вольга і загупае натоўпу ў службовыя памяшканні.

гэты пакой уваходзілі сталыя артысты.

У куце — знакамітае “спавядальня”: за шэрагамі акцёр можа хутка пераапрацуваць, калі на змену касцюма ў яго ёсць толькі пару хвілін і да ўласнай грымёркі ён дабегчы не паспявае. А за яшчэ аднымі дзвярыма — рэкітарская. На паліцах побач стаіць сапраўдны закаткі з “Рэвізора”, маска з “Пана Талэвуша”, гітара з “Дзвюх душ”. Ружовыя мядзведзі з “Рэвізора” знаходзяцца ў іншым пакоі, бо займаюць занадта шмат месца. Дарэчы, яшчэ адзін мядзведзь — ужо белы, са “Школы падаткапалельшчыкаў” — па сваіх габарытах не памясцяцца ні ў адным пакоі, таму шчырэ найпрост у калідоры ля бутафорскага цэху.

У некаторых спектаклях выкарыстоўваюцца муляжы зброі. Для іх захоўвання ў цокальным паверсе ўсталяваны адмысловы сейф, — удакладняе загадчык

літаратурна-драматургічнай часткі і адразу ўспамінае купалаўскую байку. — Гавораць, што калісьці Аляксандру Гарцэву — на той час яшчэ толькі артысту нашага тэатра — неабходна было перабегчы ад асноўнай сцэны да Малой, што месціцца насупраць у памяшканні колішняга кінатэатра “Навіны дня”. Усё было б добра, але ён бег на свой “ваенны” эпізод са зброяй — з-за ружжа яго прама на вуліцы і “павязалі”.

Пасмяяўшыся, ідзем далей: на чарзе — грымёры. У вялікім памяшканні стаіць шафа з парыкамі, вусамі, бародамі розных колераў і памераў. У адной з тых шаф-гляд можна ашпункаваць касу незабыўнай Паўлінкі. У другой частцы пакоя размешчаны некалькі люстэраў са столікамі, застаўленымі спецыяльнай тэатральнай касметыкай.

— Дарэчы, тут знаходзіцца адзінае арыгінальнае люстэра Радзівілаў, якое засталася ў тэатры. Два іншыя ў рост чалавека пасля апошняга рэканструкцыі вярнуліся з нашага фэа ў нявіжскі палац Радзівілаў, — дзеліцца тайнай экскурсавод.

Штомесяц для акцёраў заказваецца індывідуальная касметыка. Валок люстэраў шмат асвятлення, каб артыст бачыў, як яго грым будзе выглядаць на сцэне ў свеце сафітаў.

— Сёння на роспіс твару ідзе не больш за паўгадзіны, бо амаль не ўжываюцца такія складаныя грывы, як было раней, — распавядае начальнік грымёрнага цэху Антаніна Талкун. — Звычайна кожны грыміруеся сам, а мы толькі дапамагам, калі патрэбна прыклясці вейкі ці прымацаваць баруду. У моладзі больш увагі да валасоў: яны хочунь добрую прычоску і гатовыя за складанай укладкай прыйсці за дзве гадзіны да пачатку спектакля.

Працягваем агляд у бутафорскім цэху, дзе па словах спадарыні Бабковай, заўсёды патыхае фарбамі і надзей. Нядаўна тут паклілі новую падлогу, аднак мастакі раіць зазірнуць напрыканцы сезона, каб параўнаць. У гэтым цэху распісваюць дэкарацыі і ствараюць неабходныя для спектакля прадметы, таму дошкі хутка пакрываюцца рознакаляровымі плямамі.

Экскурсія завяршылася ля грымёрных. У адсутнасць асвятлення музея партрэтаў славацкага купалаўцаў, якія некалі малявалі студэнты Барыса Герлавана з Акадэміі мастацтваў, вісяць у калідорах. Аднак у гэтым таксама нешта ёсць: калі кожны дзень праходзіць перад вачыма вялікіх, наўрад ці згасне ўнутры памкненне расці, каб дасягнуць у прафесіі іх жа велічынь.

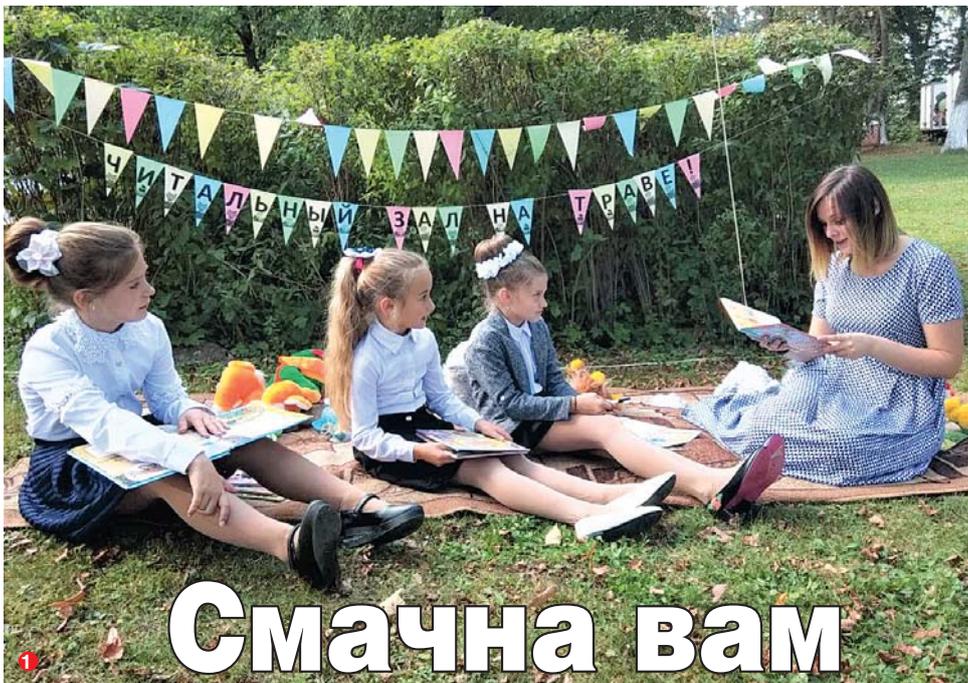
3 нагоды Дня бібліятэк супрацоўнікі Смаргонскай гарадской бібліятэкі № 2 прыгатавалі кніжны торт. Страва — смачная. Асноўным яе інгрэдыентам стала Залатая калекцыя “Беларускага кнігазбору”: творы Васіля Быкава, Ніла Гілевіча, Кузьмы Чорнага... “Торт” карыстаецца вялікім чытацкім попытам. Шчыра віншую ўсіх беларускіх бібліятэкараў са святам, а наведвальнікам бібліятэк жадаю смачна чытаць!

Яўген РАГІН

10 — 12 верасня Брэст — Культурная сталяца Садружнасці 2019 года — прыняў вялізнае пасаджэнне Бібліятэчнай Асамблеі Еўразіі. Мерапрыемства арганізавалі мясцовы гарвыканкам пры падтрымцы Міждзяржаўнага фонду гуманітарнага супрацоўніцтва. У абласной філармоніі прайшла міжнародная канферэнцыя “Кніга ў фарміраванні інтэлектуальнай культуры народа”. У мерапрыемстве бралі ўдзел кіраўнікі нацыянальных бібліятэк Азербайджана, Казахстана, Кыргызстана, Малдова, Расіі, Таджыкістана, Узбекістана. Былі ацэнены сучасны стан і перспектывы развіцця адзінай інфармацыйнай прасторы. Напярэдадні 75-гадовага юбілею Вялікай Перамогі на форуме былі прадстаўлены тэматычныя інфармацыйныя рэсурсы нацыянальных бібліятэк пра Вялікую Айчынную вайну. Уздэльнікі сходу наведвалі **Брэсцкую** цэнтральную гарадскую бібліятэку імя Аляксандра Пушкіна. Яго вершы гучалі на мовах краін Садружнасці.

Напярэдадні Дня бібліятэк ва Установе **Шчырнскай** раённай бібліятэкі імя Цёткі прайшоў Тыдзень адчыненых дзвярэй “Шчыра запрашаем у кніжны свет”. Загладчыца адзела бібліятэчнага маркетынгу Юлія Міхайлава распавядае: “У дзіцячай бібліятэцы прайшоў інфа-квэст пра кнігі і чытанне. А падчас акцыі “Бібліятэчная мазаіка” дзеці аздавалі казачныя крываванкі і складалі з паплаў партрэтаў літаратурных герояў. Школьнікі пазнаёміліся з самымі прыгожымі і незвычайнымі бібліятэкамі свету”. Да прыкладу, на даху бібліятэкі Дэлфцкага тэхнічнага ўніверсітэта для гуказалапыі будынка расце трава.

Да Гога малой радзімы і 75-годдзя ўтварэння **Гродзенскай** вобласці **Гезгалаўскай** сельскай бібліятэка — цэнтр экалагічнай культуры (Дзятлаўскі раён) арганізавала творчую вечарыну, прымеркаваную да 80-годдзя мясцовай паэты Веры Хрышчановіч. Цягам жыцця Вера Ігнатаўна піша пра родны край. Чытачы пажадалі творцы далейшых поспехаў у жыцці і літаратурных шчыраваннях. Пра гэта напісала бібліятэкар Гезгалаўскай сельскай бібліятэкі — цэнтра экалагічнай культуры Марына Грэцкая.

Смачна вам пачытаць!

рыну, прымеркаваную да 80-годдзя мясцовай паэты Веры Хрышчановіч. Цягам жыцця Вера Ігнатаўна піша пра родны край. Чытачы пажадалі творцы далейшых поспехаў у жыцці і літаратурных шчыраваннях. Пра гэта напісала бібліятэкар Гезгалаўскай сельскай бібліятэкі — цэнтра экалагічнай культуры Марына Грэцкая.

- 1 **На здымках:**
- 1 **Свіслач:** чытальня на траве.
- 2 **Ліда:** і чытаюць, і вінаград вырошчваюць.
- 3 **Нашы ў Смаленску.**

вана ініцыятыва стварэння Музея жураўлёў і журавін, экспанаты для якога збіраюцца ўсімі ахвотнымі. Апрача кірмашу была адкрыта і экспазыцыя на прадаце Ельня, дзе поруч з прадстаўнікамі арганізацыі “Ахова птушак Бацькаўшчыны” можна будзе напісаць за жураўлямі”. Лідская раённая бібліятэка імя Янкі Купалы рэалізавала праект “Бібліятэчны Арбат”. Можна было наведваць бібліякавярню “Рэцэпты добрага настрою”, вернісаж малюнкаў на асфальце, выставу-догуставы “Вінаградныя тронкі Лідчыны” (арганізатары — уздэльнікі клуба вінаградараў пры раённай бібліятэцы), выставу мастацкіх работ на вучэньцаў мясцовай ДШМ. Прайшла і акцыя “Запішыся ў бібліятэку”. 14 верасня Гомель адсвяткаваў 877-годдзе. З гэтай нагоды **Гомельскі** абласны цэнтр народнай творчасці правёў абласны конкурс нацыянальнага

касцома “Палатно стагоддзяў”. Прэзентаваліся строі этнаграфічныя, аўтарскія, нацыянальныя сцёнічныя, а таксама — галаўнёў і аксесуары. 20 верасня ў выставачнай зале **Гомельскага** абласнога цэнтра народнай творчасці адкрылася выстава традыцыйных, аўтарскіх і суверенных яляек “Мастацтва з характарам”. У экспазіцыі — калекцыі майстроў з Гомельскага дзяржаўнага каледжа народных мастацкіх промыслаў і Гомельскага дзяржаўнага мастацкага каледжа. Традыцыйная яляка прадстаўлена абрадавымі абырэгамі. Асноўнае іх асаблівасць — безаблічнасць. Аўтарскія ялякі ў нацыянальных ці стылізаваных касцомах уяўляюць сінтэз мастацтва скульптуры, дызайну, дэкарацыі.

У **Смаленску** на тэрыторыі санаторыя “Чырвоны бор” прайшоў Міжнародны конкурс фальклору і рамёстваў “Смаленскі ражок”, які сабраў больш за 400 уздэльнікаў — майстроў народных мастацкіх рамёстваў, уздэльнікаў фальклорных і тэатральных калектываў, інструментальных ансамбляў з Расіі і Беларусі. **Віцебшчыну**, распавядае Андрэй Струнчанка, прадстаўлялі артысты і рамеснікі з **Бешанковічаў, Гарадка, Наваполацка, Оршы і Віцебскага** раёна. Метадыст адзела бібліятэчнага маркетынгу і работы з фондам **Берастаўскай** раённай бібліятэкі імя Восіпа Кавалёўскага Алена Аліферовіч распавядае: “У бібліятэцы дзейнічае выстава “Фотаімгненні для нашадкаў”. Тут адлюстраваны гістарычныя будыны **Вялікай Берастаўскай, Гарадка, Наваполацка, Касакоскіх, гаспадарчыя забудовы, рапуша, сінагога. Фотавыс-**

тава з’яўляецца неад’емнай часткай экскурсіі па бібліятэцы. Аналагічная выстава адкрылася і ў **Маслянскай** ды **Пархімаўскай** інтэграваных сельскіх бібліятэках. Планаўца арганізаваць такія экспазіцыі ва ўсіх сельскіх бібліятэках раёна”.

Дзяржаўны музей гісторыі Беларускай літаратуры разам з **Баранавіцкім** райвыканкамам запрасілі 21 верасня на свята “Восень у Завоссе” ў філіяле “Музей-сядзіба Міцкевічаў “Завоссе”. Тут, як вядома, нарадзіўся Адам Міцкевіч, тут бавіў свае летнія вакацыі. Падчас мерапрыемства прайшлі літаратурна-трамдская акцыя “Чытаем класіка”, выступленні гурткаўцаў літаратурных суполак раёна, канцэртная праграма, выстава работ майстроў народнай творчасці.

Кіраўнік дзіцячага ансамбля народных інструментаў “Калінка” **Свіслацкай** дзіцячай школы мастацтваў Таццяна Вайцяхоўская паведамляе, што гэты калектыў быў створаны ў 2006 годзе і дадае: “Ансамблея ігра значна пашырае музычны кругазгляд навучэнцаў, развівае такую неабходную музыканту якасць, як умненне слухаць не толькі ўласнае выкананне, але і партнёраў, актыўнае фантазію і творчы пачатак. Дзеці, якія прайшлі школу ансамбля, добра знаёмыя з пачуццёвай локія і калектыўнай адказнасці. Сёння “Калінка” — актыўны уздэльнік шкільных, раённых і абласных святковых акцый: конкурсаў і фестываляў. Склад музыкантаў мяняецца амаль штогод. А вось набор інструментаў застаецца нязменным: цымбалы, домры, баяны, бала-лайка-кантрабас, фартэпіна і ўдарныя. У рэпертуары ўзростага калектыву — п’есы беларускіх, рускіх, еўрапейскіх кампазітараў, інструментальныя апрацоўкі народных мелодый, песні розных этнічных рэгіёнаў Беларусі”.

Навіна ад інфармацыйна-бібліятэчнага аддзела **Гродзенскага** раённага культурна-інфармацыйнага цэнтра. 75 гадоў споўнілася сельскагаспадарчаму вытворчаму кааператыву “Свіслач”. З гэтай святочнай нагоды супрацоўнікі **Свіслацкай і Квасоўскай** сельскіх бібліятэк адкрылі чытальню пад адкрытым небам. Тут можна даведацца пра мінулае і сучаснае гаспадаркі, паглядзець фотавыявішкі сённяшняга аграгарадка. Маленькія госці былі задзейнічаны ў праграме “Шукальнічы прыгод”, адказвалі на пытанні бібліятэкараў і дэманстравалі таленты ў стварэнні малюнкаў. А пачытаць можна было на траве. Пішыце пра цікавае. Сустрэнемся праз тыдзень. **К**

“Старыя песні” пра тое ж

ЖЫЦЦЁ ТАКОЕ

Святлана Бурак загалвае тутэйшай бібліятэкай з лютлага, прышоўшы ў яе са школы, дзе працавала сакратаром. “Жыццё такое”, — рэзюмаваў герой кінабаевіка “Бумер”: такое, што да канца года колькасць чытачоў “храма кнігі” павінна дасягнуць чатырохсот семідзесяці — звыш траціны насельніцтва аграгарадка. “І план я выканаю”, — заявіла спадарыня Бурак. У дзень у сярэднім ва ўстанову прыходзяць пятнаццаць чалавек. У дзядей — асноўнай часткі наведвальнікаў — найбольшым попыткам карыстаецца літаратура для пазакласнага чытання. А для сябе яны выбіраюць фантастыку і фэнтэзі. Сярод дарослых першае месца трымае жаночая аўдыторыя, якая аддае перавагу любовным раманам. Пенсіянеры нярэдка просяць беларускамоўныя творы.

— Але кнігафонд, а ён складае больш за шаснаццаць тысяч найменняў, павялічваюцца не гэтак часта, як хацелася б, — шкадуе Святлана Ігараўна. — З моманту майго прызначэння навінак да нас яшчэ не паступала, а апошнія папайненне надарылася ў студзень. Я неяк пашкавалася ў Цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэме Бабруйска, ці ёсць там нейкі сусветны бестселер, мне адказалі, што не. А бо яно ўжо даўно экранізавалі.

Намаё пытанне, ці звязвае яна на шмат гадоў наперад далейшы лёс з бібліятэчнай справай, загадчыца сумленна адказвае, што не ведае. Выправаць яе Святлана Бурак як след яшчэ не паспела, але пра акцыі, накіраваныя на папулярныя кнігі, у прыватнасці — на прапанову менавіта беларускай, ужо задумваюцца. Аднак і мары аб рэалізацыі сябе ў сельскай гаспадары, а канкрэтна ў свінагадоўлі, яе не пакідаюць.

— Моладзь сёння чытае літаратуру ў інтэрнэце, электронную кнігу больш, чым паперовую, і будучыня звычайных бібліятэк мне бачыцца цямьяна, — дзеліцца яна. — І каму будзе тады патрэбна наша прафесія?

У “сваю” ўстанову Святлана Ігараўна мяне не запрасіла: “Не спадабаецца там вам — мёбія старая, кнігі папапаняны...”

“ВЫ ТРЫМАЙЦЕСЯ...”

Ідырктар сельскага Дома культуры Вольга Цімашэнка карэспандэнта “К” у яго не паклікала, спаслаўшыся на не надта прэзентабельны ўнутраны выгляд установы, што знаходзіцца ў сталы чакання рамонт, мерапрыемствы ў якім зараз праходзяць... у фазе.

— Я стала дырэктарам СДК у 2007-м годзе, — успа-

Бібліятэка без навінак, аварыйны ДК і зорная школа мастацтваў

Аналізуючы змест гутарак, якія ў мяне адбыліся з жыхарамі Вялікіх Бортнікаў, я так і не змог выстаўці ацэнку “нездавальняюча” камусьці канкрэтна з тых, каго ў гэтых размовах, мякка кажучы, журылі за беды, што збольшага напаткалі культуру аграгарадка. На мой погляд, многае ў ім у сферы названай чалавечай дзейнасці ідзе гэтак жа, як і ў яго сваякоў — сельскіх населеных пунктаў. У чымсьці — відавочны прывал, дзесьці — безумоўныя поспехі. Мне не падалося, што культура былой вёскі хутка пацярпіць немінучы крах. Ва ўсіх выпадках, не ўсё ў ёй так сумна, як мяркуюць даведчанія ў нюансах мясцовыя людзі.

Алег КЛІМАЎ, Мінск — аграгарадок Вялікіх Бортнікаў Бабруйскага раёна — Мінск / Фота аўтара

мінае Вольга Уладзіміраўна. — Ужо тады ён дастаўся мне не ў лепшым стане. Дах цёк, грыбок па сценах пайшоў. А хто з башкоў, знаходзячыся ў здравым розуме, аддасць дзіцяці ў Дом культуры, дзе папросту можна падхапіць якое-небудзь захворванне?! Таму шэрагі гурткоўцаў патрошку сталі радзешы.

І пачалася “бітва” за пастаноўку будынка на рамонт. У 2015-м было скончана яго абследаванне, складзены акт аб прызначэнні танцавальнай і глядзельнай залаў аварыйнымі. І цяпер у Вялікіх Бортніках чакаюць, калі ж знойдуцца фінансы на аднаўленне ўстановы.

Тым не менш, артысты СДК у ім выступаюць — у тым самым вестыбюлі. Там дае прадстаўленні легендарны народны ансамбль народнай песні “Вясёлка”, якому “стукнула” ўжо 55 гадоў! На базе калектыву створаны фальклорны гурт, што таксама канцэртуе на вельмі абмежаванай прасторы ўстановы, як і дарослы вакальны гурт. Але не толькі ў фазе гэтыя ансамблі нясучы сваё мастацтва ў народ, а часам адпраўляюцца і на вязыныя мерапрыемствы — часцяком на маршрутах, за ўласны кошт. А яшчэ ў “прадбанніку” дзейнічае дзіцячы гурток дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва.

— Сэрца шчыміць, калі думаеш пра тое, як мы маглі б разгарнуцца ў Доме культуры, — уздымае спадарыня Цімашэнка. — Напрыклад, столькі матэрыялы сабраны для Кутка спадчыны, а мы яго эканатам зываем у гэтым нашым “прахадным двары”. А што за дыскатэгі тут праходзілі, па сто чалавек! Тады я галаву не ламала, якім спосабам мне выканаць план платных паслуг.

Аднак, нягледзячы на нятворчыя цяжкасці, Вольга Уладзіміраўна з аптымізмам глядзіць у заўтрашні дзень і прызнаецца:

— Бывала, я ўпадала ў адчай, нават малілася: “Божа, хай хутчэй пройдуць гэтыя

Ірына Мізгер і будучая “зорка” Юлія Вяроеўкіна.

Вольга Цімашэнка: “Нікуды з Вялікіх Бортнікаў не паеду!”

два галы і я адсюль уцяку!” А потым — раз, і ўзніклі новыя людзі, аб талентах якіх і не здагадалася, яны і ёсць дапамога бабуляў з нашых калектываў. Нікуды я не паеду!

СПЯВАЙ, ПАКУЛЬ МАЛАДЫ!

А Ірына Мізгер, кіраўнік вакальнага ансамбля “Жэўжыкі”, якому ад роду дзесяць гадоў, мяне ў філіял Бабруйскай раённай дзіцячай школы мастацтваў дапусціла. Выкладчык харавога адзялення ўвесь свой калектыв лічыць зорным, бо на яго рахунку мноства перамог на розных фестывалях, у тым ліку міжнародных. Але трох дзядуц назвала асобна, мяркуючы, што іх чакае шквал творчы лёс. Гэта Аляксандра Пахвалёная, Настася Яблонская і Юлія Вяроеўкіна.

Былая Бортнікаўская дзіцячая музычная школа па-ранейшаму спецыялізуецца выключна на музыцы, а ў кожным з класаў уста-

Звонку Дома культуры выглядае надрэнна.

Святлана Бурак: “У бібліятэку не запрашаю...”

Раіса Мазурэнка са сваімі работамі.

новы — фартэпіяна, баяна, цымбалаў, домры, балалайкі... — займаецца па піль — сем чалавек.

— Для сельскай мясцовасці гэта вельмі высокі паказчык, — запэўнівае Ірына Васільеўна. — А на маім аддзельні аж 14 вучняў! Працуў Дом культуры, можа, хтосьці з дзядей наведваў бы толькі яго гурткі. Аднак і сцвярджаць, што яны ходзяць у філіял ад безвыходнасці, было б у корані няслушным. Вы ж самі чуеце, які гвалт стаіць у актавай зале, дзе мы з вамі размаўляем. Бачыце, як хлапчкі і дзядушкі заняты, калі ж пачнуцца каняці.

Што праўда, то праўда: дзедзі гаманілі, але паіху, і крыху дакорліва пазіралі ў мой бок — маўляў, прышоў тут, не дае нам паспяваць. Не ўсе яны, зразумела, стануць музыкантамі, але сулотык ужо ў юным узросце з прафесійным мастацтвам абавязкова пакіне важны след у іх душах.

дзедзі любяць спяваць пад інструментальныя фанатграмы. Шнуравыя мікрафоны яшчэ б набыць, і тады мы будзем абсалютна шчаслівыя!”

А рэзэнэнт культурнага жыцця Вялікіх Бортнікаў Раіса Мазурэнка пра сябе кажа стрымана: “Ды нічым асаблівым я ў нашым аграгарадку не знакамітая: усе жанчыны на вёсцы займаюцца рукадзеллем — хто больш, хто менш. Мяне да яго ў самым раннім дзятніце прывычалі старэйшыя сёстры. І цяпер працягваю нешта такое рабіць, а пару тыднёў таму ўнучка ў інтэрнэце паказала, як вышываць бісерам, я паспрабавала і мне спадабаўся”. Манетызаваць хобі Раіса Паўлаўна не спрабавала, але работы яе перыядычна выстаўляліся ў мясцовым ДК і ў раёне на розных імпрэзах. Некаторыя з іх былі адзначаны граматамі. Пры гэтым мая суразмоўца наракае, што вучняў у яе няма, маўляў, народныя рамёствы наогул сёння ў моладзі не ў пашане: захопіцца яна імі спачатку, а потым камп’ютары бяруць верх.

Каментарыі Раісы МАЗУРЭНКА:

— Жыццё тут яшчэ ў пачатку 1990-х бурліла. Столькі гурткоў у Доме культуры было, усе іх і не ўспомніць. Але ў пошуках лепшай долі жыхары паволі раз’язджаліся. ДК стаў пушчы. У дзядей з’явіліся іншыя інтарэсы, многім з іх прапанаваныя мерапрыемствы сталі без патрэбы, яны без асаблівага задавальнення прымалі ўдзел і ў іх папрычэўцы, а ў аб’яднаных паўстаўлі праблемы з прыягненнем людзей. А зараз установа наогул проста існуе, і куды дзвядзятка тым, хто хоча неяк падтрымліваць яе дзейнасць? Два разы на тыдзень збірацца ў вестыбюлі Дома культуры?

Скажаце, зноў вам прапанавалі “старыя песні”, і пра тое ж, — што чарговым Дома культуры неабходны рамонт, моладзь у бібліятэку бясконцым патокам не імкнецца, вёска страчвае жыхароў, а маладыя спецыялісты сядуць на дакладцы, і наогул жыццё раней на вёсцы было веселейшым. Але не я пра тое “спяваю”, я транслюю толь тых, хто існуе ў такой рэальнасці сёння. І кожны дзень стараецца размаляваць часам ужо сапраўды шэрыя будні аднавіскоўцаў каларовымі фарбамі творчасці. Атрымліваецца гэта і ў Вялікіх Бортніках, за што работнікам культуры аграгарадка гонар і хвала. Аднак праблемы нікуды не знікаюць, а таму, на жаль, “песням” — усё яшчэ быць...

Адзел народнай творчасці Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур выпусціў першую кніжку двухтомніка “Творчыя калектывы беларусаў замежжа”. Мы папрасілі кіраўніка аддзела Аляся Лозку, кандыдата філалагічных навук, аднаго з аўтараў-укладальнікаў унікальнага выдання, адказаць на нашы пытанні і распавесці пра феномен культуры беларусаў замежжа.

— Падобнае выданне ў Беларусі здзейснена ўпершыню. Гэта даследаванне аб таленавітых суайчынніках, калектывах мастацкай творчасці, якія прадстаўлялі і прадстаўляюць нашу краіну за мяжой, прэзентуюць беларускую нацыянальную культуру. Розныя крыніцы называюць ад 2,4 і да 3,5 мільёна беларусаў, якія пражываюць больш чым у 70-ці краінах свету. Многія выхадцы з беларускіх земляў сталі ўплывовымі дзяржаўнымі і грамадскімі дзеячамі, вядомымі навукоўцамі, мастакамі, артыстамі... Францыск Скарына, Сімяон Полацкі, Міхал Клеафас Агінскі, Ян Чачот, Адам Міцкевіч, Вялянцін Ваньковіч, Напалеон Орда, Іван Хруцкі, Станіслаў Манюшка, Элаіза Ажэшка, Фердынанд Ручыц, Вітольд Бялініцкі-Біруля, Мечыслаў Карловіч, Казімір Малевіч, Мікола Равенскі, Марк Шагал, Міхась Забэйда-Суміцкі, Пётр Конох і іншыя, якія складаюць славу не толькі Беларусі, але і тым краінам, дзе пражывалі.

У кнізе, над якой працаваў 21 аўтар розных арганізацый культуры, адукацыйных і навуковых устаноў, прадстаўлены артыкулы аб гісторыі знаходжання беларусаў у розных краінах свету, развіцці іх грамадска-культурных аб'яднанняў, мастацкіх калектываў і дзейнасці творчых асоб.

— Сапраўды ў мінулым было нямала выдатных беларусаў-“замежнікаў”, якія праславіліся талентам ды дзейнасцю. Згадаў хача б майстроў XVII стагоддзя з Вялікага Княства Літоўскага, якія ўпрыгожвалі маскоўскія палатны і саборы, шчыравалі ў Залатой і Сярэбраных палатах Крамля, навучалі маскоўцаў еўрапейскім тэхналогіям, пачыналі кнігадрукаванне ва ўсходняй Еўропе, дзейсна спрычыніліся да развіцця асветы, культуры ў розных краінах. Чым жа цяпер праславіліся нашы суайчыннікі?

— Навазём некалькі малавядомых у Беларусі, але добра вядомых за мяжой імёнаў. Фотамастак з Ялты (наралдзіўся ў Гомелі) Яўген Камароў, заслужаны работнік культуры Украіны, заслужаны мастак міжнароднай федэрацыі фотамастатства (EFIAP), сябра фотаклубаў Лондана, Пакістана, Аргенціны, Румыніі, Расіі, лаўрэат 10-ці залатых медальёў Амерыканскага фотатаварыства (PSA) і 12-ці залатых медальёў Міжнароднай федэрацыі фотамастатства (EFIAP), удзельнік 900 міжнародных выстаў, на якіх атрымаў 320 ўзнагарод, у тым ліку сем Гран-пры і 60 залатых медальёў і кубкаў. Вячка Целеш — старшыня Аб'яднан-

Юрачка ў Афрыцы

Танцавальны ансамбль “Чайка”. Аргенціна, горад Берыса.

на мастакоў-беларусаў Балтыі “Маю гонар”, сябар саюзцаў мастакоў Латвіі і Беларусі, педагог, крэатыўца, калекцыянер, пісьменнік, грамадскі дзеяч (родам з Ваўкавышчыны), які за асабістыя заслугі атрымаў грамадзянства Латвіі, Знак гонару Асацыяцыі нацыянальных культурных таварыстваў Латвіі, вышэйшую ўзнагароду Латвійскай Рэспублікі — Ордэн Трох Зорак, прыз года Рыжскай думы “За шматгадовы ўнёсак у адукацыю”. Папулярная спявачка Юлія Руцкая, заслужаная артыстка Кыргызстана, дыпламант розных міжнародных конкурсаў. Старшыня Таварыства малдаўска-беларускай дружбы Маргарыта Івануш, народная артыстка Малдовы, уладальніца Гран-пры міжнароднага конкурсу рамана “Залатая хрызантэма” ў Румыніі, мастак Вячаслаў Ігнаценка, член Саюза мастакоў Малдовы і Міжнароднай асацыяцыі мастакоў, лаўрэат міжнародных выставак.

Беларускую культуру прадстаўляюць: у Мексіцы — Вольга Сотнікава-Рамас, спявачка (меца-сапрапа), лаўрэат шматлікіх міжнародных конкурсаў; у Люксембургу — цымбалістка Тацяна Ялецкая і піяністка Ташыяна Зеланко; у Францыі — мастак Барыс Забораў, Раман Заслонаў, Вольга Дзёмкіна, Ірына Котава, оперны спявак Аркадзь Валодось, спявачка Наталія Арцёмава, кампазітар Георгій Сасноўскі, піяніст Сяргей Смірноў; у Фінляндыі — арганістка Юлія Тамінен, піяніст, доктар музыкі Кірыла Казлоўскі; у Англіі і Ірландыі — мастачка Ганна Колас, піяністка Вольга Сцяжко, вялянчэліст Аляксей Кісялёў (саліст і канцэртмайстар Каралеўскага нацыянальнага шатландскага аркестра); у Галандыі — мастакі Вікторыя Каваленчыкава і Андрэй Залорні, піяністы Сяргей Смірноў і Віталь Стэхівіч; у Партугаліі — лаўрэат міжнародных конкурсаў, флейтыстка сімфанічнага

аркестра Майдэры Любоў Бенедыктовіч; у Германіі — канцэртмайстар сімфанічнага аркестра Васіль Тарабука, кампазітар Лявон Гурвіч, цымбаліст Міхалі Ляончык, вялянчэліст Мікаэл Самсонаў, гітарыст Віктар Смольскі; у Грэцыі — цымбалістка-віртуоз Ангеліна Ткачова-Стапаулас, у Кітаі — музыкант Іосіф Сяргей, ганаровы член асацыяцыі педагогаў фартэпіяна ў краіне і таксама ганаровы прафесар музычнай акадэміі ў Джэкарце (Інданэзія), у Кітайскай Рэспубліцы — скрыпач Уладзімір Клячко, першы канцэртмайстар Нацыянальнага Тайваньскага сімфанічнага аркестра...

Гэты спіс можна працягнуць творцамі з Расіі, ЗША і іншых краін.

— **Асноўная ўвага ў першым томе зварнута на калектывы мастацкай творчасці...**

— Сапраўды так. Намі выраўлена каля 200 творчых беларускіх калектываў у розных краінах свету, з якімі падтрымліваем сувязі, запрашаем на творчыя стажыроўкі мастацкіх кіраўнікоў, фестывалі мастацтваў беларусаў свету, дапамагаем з набывшым нацыянальным касцюмаў, музычных інструментаў, літаратуры. Гэта звычайна беларускія ансамблі песні, танца, тэатральныя калектывы, якія прэзентуюць айчынную культуру. Найбольш іх у Расіі, Польшчы, Латвіі, Літве, Эстоніі, Украіне, Казахстане, ЗША, Малдове, Італіі, маюцца таксама асобныя групы ў Аргенціне, Арменіі, Аўстраліі, Ізраілі,

ласць), заслужаны калектывы аматарскай творчасці Прыморскага краю ўзорны ансамбль народнага танца “Журавушка”.

— Памятаешча, у 90-х гадах мінулага стагоддзя добра былі вядомыя і папулярныя беларускі танцавальны ансамбль “Васілёк” са Злучаных Штатаў Амерыкі, спявак Данчык (Багдан Андрусішын), якія паспяхова гастралівалі і ў Беларусі... Больш падрабязней, калі ласка пра “беларускасць” іншых экзатычных краін.

— Па розных падліках у ЗША пражывае больш за 600 тысяч беларусаў. Эміграцыя сюды распачалася яшчэ ў перыяд ВКЛ. Першыя беларускія нацыянальныя арганізацыі былі створаны ў 1920-х гадах, ствараліся і шматлікія калектывы мастацкай творчасці. Цяпер асабліва вядомы сямейны ансамбль Вялянціны Пархоменка (заслужаная артыстка Беларусі), Дзямешчыкаў, Сокалава-Воюшча, плённа працуе кампазітар Яўген Магаліф ды іншыя.

Першыя беларусы ў Аргенціну трапілі яшчэ ў канцы XIX стагоддзя, а стварэнне першых беларускіх арганізацыйных адносіцца да сярэдзіны 1930-х гадоў. Цяпер там прыблізна каля пяці тысяч беларусаў. Папулярны танцавальны ансамбль “Чайка” (кіраўнік Катрыэль Віні-ёнак) узнік у 50-я гады пры Беларускам клубе Vostok de Berisso. Танцоры, пераважна іспанамовныя студэнты і навучэнцы, праўнікі даравацыйных эмігрантаў, у старадаўніх самародных строях з натхненнем выконваюць “Віцебскую польку”, “Булбу”, “Юрачку”.

Па перапісе 2011 года ў Аўстраліі зарэгістравана 2500 нашых суайчыннікаў, пры гэтым было адзначана, што 90 з іх дома размаўляюць па-беларуску. Асабліва вядомасць набылі хор беларускай царквы святых Апосталаў Пятра і Паўла, створаны яшчэ ў 50-я гады ў Аўдалідзе, і ансамбль “Каліна” з Мельбурна.

А вось у Паўднёва-Афрыканскай Рэспубліцы беларускі факультэт на базе Рускай балетнай акадэміі танца ў Ёханесбургу пад кіраўніцтвам харограффа Алены Бычко-Сакс быў створаны ў 2011 годзе. Артысты факультэта — пастаянныя ўдзельнікі ўсіх маладзёжных фестывалаў у ПАР, жаланыя госці на штогадніх дыпламатычных вечарах, сустрэчах і кірмашах.

Яшчэ больш актыўна дзейнічае ў Канадзе фолк-гурт “Яваровы людзі”, які стварыла ў 2001 годзе Вяліета Кавалёва. Выконваюцца беларускія народныя песні, у тым ліку каляндарна-абрадавыя, лядзюшка танцы, тэатральныя пастапоўкі, штогод у Беларускам цэнтры адпачынку “Слуцак” праводзіцца Купалле. У гурце займаюцца дарослая і дзіцячая групы.

Аляксандр ЛАГВІНОВІЧ

Магілёўскі гурт Nizkiz ужо можна смела назваць нумарам адзін з новага пакалення беларускай рок-музыкі. Выглядае так, што да стадыёнаў гэтаму калектыву, сапраўды, засталася пару крокаў. Аншлагі, армія прыхільнікаў, удзел у знакавых фестывалях, тры альбомы, хіты, якасныя кліпы, выхад на міжнародную арэну. Між іншым, і прызнанне з боку прафесіяналаў і крытыкаў. Да гэтага Nizkiz ішоў не адзін дзень, і папулярнасць не звальлася аднекуль раптоўна — усё заслужана працай, а не толькі талентам. Апошні год гурт пастаянна быў на слыху — то сольны канцэрт у прэстыжнай зале, то адметны кліп, то выступленне з сусветнымі зоркамі... А яшчэ фестываль за фестывалем і колькасць прыхільнікаў, што імкліва павялічваецца. З вакалістам Nizkiz Аляксандрам Іваным гутарым і пра нядзюні падзеі, і пра гісторыю калектыву, і нават пра мары, вартыя сапраўднага музыканта.

Гітарная рамантыка са стадыённай падачай

Надзея КУДРЭЙКА

— Скончылася фестывальнае лета. Як яно было для Nizkiz?

— У нас было многа фестываляў, сярод іх некалькі ў Расіі, некалькі ва Украіне — другі раз выступілі на Atlas Weekend, самым буйным фестывале ва Усходняй Еўропе: шэсць дзён, 600 тысяч чалавек, 250 выканаўцаў, сусветныя зоркі. Летас мы выйралі албор на гэты фест ад Беларусі, а сёлета арганізатары запрасілі ўжо самі — і вельмі прыемна, што глядачоў прыйшло разоў у дзесці больш, чым летась. Дарэчы, хэдайнерамі гэтага кіеўскага оўпэн-эйра была наша беларуская каманда “ЛСП”, нароўні з Майклам Ківанука і Ліамам Галахерам. У Беларусі з самых маштабных мы выступілі на А-fest у Лошыцкім парку ў Мінску, сабралі на свой сэт тысяч дзесці слухачоў, ці нават болей. А вось ад некаторых іншых буйных беларускіх оўпэн-эйраў гэтым летам адмовіліся, бо нам не вельмі падыйшлі прапанаваныя ўмовы.

— Вы ўжо можаце сабе дазволіць і адмовіцца ад саільных фестываляў?

— Проста ведаем, чаго вартыя. Навошта нам выступаць за нейкі няўпэўнены ганарарднём у няручны час, калі праз год, скажам, мы зможам быць там сярод хэдайнераў?

ПА ШЛЯХУ ДА МІНСК-АРЭНЫ

— Мне здаецца, вы ўжо даказалі сваё права быць хэдайнерамі. Хаця б пасля бліскучага сольнага канцэрта ў мінскім Prime Hall, на які вы замахнуліся ўпершыню. Разлічвалі на такі поспех?

— Да гэтага канцэрта мы рыхтаваліся па ўсім франтах — гук, святло, відэаінсталяцыя. Да солд-аута ў 2000 чалавек не хапіла толькі 200 квіткоў. Канешне, мы ўсё пралічвалі — бо Prime Hall пляцоўка дарагая, і выдаткі на канцэрт былі вялізныя — таму спадзяваліся, што людзі прыйдуць. Але ўсё роўна быў момант прыемнага здзіўлення, калі публіка адгукнулася з такім імгтэтам. Прычым амаль усе ведалі нашы песні напаміны. Ці вялікае гэта дзясянненне? Думаю, проста чаровы этап. На прэзентацыю новага альбома 15 лотага мы будзем збіраць пляцоўку ў два разы большую — арэну Falcon Club.

— Я так разумею, ад Prime Hall праз масток да Falcon, і далей рушыце па праспекце Пераможаў у бок “Мінск-арэны” на дзесці тысяч ча-

лавек. Вас увогуле радуе, што беларускія выканаўцы ўжо і Мінск-арэну могуць сабраць, і нават стадыён “Дынама” як Макс Корж?

— Надзвычай радуе. Увогуле, калі выступаеш на тых жа фестывалях за межамі Беларусі, то чуюсь разам з арганізатарамі, артыстамі — усё кажуць, што зараз ідзе моцная музычная экспансія з Беларусі, што пайшла беларуская хваля, да якой, здарэцца, ужо і нас далучаюць — Корж, “ЛСП”, IOWA, той жа Ціма Беларускіх і іншыя.

— Але ва ўсім гэтым руху, дый увогуле сярод новай музыкі, Nizkiz арыгінальны тым, што іграе рок, які зараз быццам і няма.

— Як я кажу, мы цягліва чакалі свайго часу, пакуль мэйнстрымам станавіўся рэп. Але я ўпэўнены, што справа не ў стылі, а ў таленце. Можна быць і рок, і рэп, і што заўгодна — гэта проста спосаб выказвання таго, што ў цябе ўнутры, проста форма, якая больш за ўсё табе пасуе. Вось актуальны ж зараз рок-гурт Imagine Dragons? Яшчэ як. І ён вельмі цікавы тэмы ўздымае ў сваіх песнях. Гэта сапраўдны прафесіянал. Я, на жаль, дагэтуль так і не трапіў на іх канцэрт, а мне было б вельмі цікава паглядзець, як там усё працуе.

— А можна сказаць, што Nizkiz “уздымае” нейкія тэмы? Ці больш пра каханне?

— Пра экалогію, рэлігію ці палітыку я дакладна не спяваю. Яшчэ ёсць такі момант, што вясёлыя і пазітыўныя песні ў мяне не атрымліваюцца. Хаця ў жыцці мяне лічаць вельмі вясёлым чалавекам, падчас нават называюць “душой кампаніі”.

НА АДНОЙ СЦЭНЕ З ДЖАРЭДАМ ЛЕТА

— Улетку вы выступілі ў якасці так званых “разогрэва” на канцэрце славацкай амерыканскай групы Thirty Seconds to Mars з Джарэдам Лета на “Чыжоўка-арэне”. Таксама знакавая падзея ў кар’еры?

— Ізноў жа не хачу казаць пра дзясятнікі — проста яшчэ адзін этап. Канешне, было вельмі радасна, што абралі менавіта Nizkiz, бо гэта нашы падлеткавыя куміры. Але я ў такіх сітуацыях у першую чаргу імкнуся падыйсці паглядзець, як там усё працуе з тэхнічнага пункта гледжання, які арганізавана выступленне, а толькі потым ужо атрымліваю задавальненне чыста ад музыкі. Мы паглядзелі і зрабілі для сябе выснову, што наш гурт не горшы, толькі што ў амерыканцаў усё даражэй недзе на мільён долараў.

Як аднойчы мы ўжо казалі: многім больш паспяховым на гэты момант калектывам Nizkiz саступае толькі ў адным — у пазнавальнасці. Пакуль саступае.

Бо па вялікім рахунку я не магу сказаць, што нават у Беларусі ўсе нас ведаюць — хоць мы і па тэлевізары паказваемся, і армію прыхільнікаў маем, і адносна іншых гуртоў збіраем у абласных цэнтрах многа глядачоў на канцэрты, прычым без падключэння прафсаюзаў для распаўсюджвання білетаў. У нас іншая праблема — мы падчас думаем, як дапамагчы тым, каму іх не хапіла.

ры гады — кішталту, вопытная каманда. Але сапраўдны адлік можна пачынаць толькі з 2012-га года. Так што мы ідзем з правільнай хуткасцю і толькі ўверх.

— У наш час зоркі з’яўляюцца быццам нідакуль. Учора яшчэ і імя ніхто не чуў, а сёння — суперпапулярны артыст. Гэтак жа можна сказаць і пра тых беларускіх музыкантаў, якіх мы згадвалі раней. Ціма Беларускіх — адна песня, і імгненны поспех. У вас іншая гісторыя.

— У гэтым сэнсе я сур’ёзна перажываю на самым пачатку нашай дзейнасці. Сем гадоў таму выйшаў

“ГУЧНА І ЗЫЧНА”

— Наколькі я ведаю, калісьці вы саромеліся свайго голасу, а зараз гэта адзін з галоўных момантаў, што ва-біць да песень Nizkiz.

— Да арміі я, здаралася, спяваў пад гітару ў сяброўскім коле, мог нават спарэдзіраваць нейкіх артыстаў. А ў арміі мяне паставілі запявадай і далі заданне “гучна і зычна”. Тут я ўжо не мог, канешне, спяваў голасам Аляксандра Васільева са “Спліна” ці Ліі Лагуценкі (смех). Давялося навучыцца. Хадзіў паўсюду ў так званы “ленінскі пакой” і распяваў там. Але сапраўды, свайго голасу трохі саромеўся. Мне здавалася, што ў мяне нейкі не такі тэмбр, ці яшчэ што. З цягам часу, мабыць, не голас змяніўся, а проста я навучыўся спяваць. Усё ж калі атрапуеш канцэртаў 70 сольных, то і майстэрства прыходзіць. Падчас працы над першым альбомам я звяртаўся да педагога па вакале, даведаўся пра правільнае дыханне, пра тое, як разграваць звязкі, яшчэ пра некаторыя рэчы. Зараз жа акрамя рэпетытывы сам па некалькі гадзінаў хаджу займацца вакалам у залу.

— Вы ж яшчэ і спартзалу пачалі актыўна наведваць. Я так разумею, як працуе над мелодыяй, гукам і вакалам, гэтак жа вырашылі ўзяцца і за знешні выгляд, каб падабацца фанатам?

— Мы ўсё пайшлі ў спартзалу, я асабіста ўжо 15 кілаграмаў скінуў, бас-гітарыст Сяргей Кульша дык увогуле 23. Але справа не ў фанатках: каб іграць такія канцэрты як у нас, трэба мець вельмі добрую фізічную форму. На сцэне горача, бывае задуха... Канешне, і выглядаць прыстойна я не супраць. Некай паглядзеў відэа з канцэрта — мякка скажам, не спадабаўся сабе ў нейкіх момантах. Але ж галоўнае, што трэба быць трэніраваным, моцным фізічна. Я дзіўлюся нашым поп-выканаўцам, якія часта выходзяць на сцэну з адной песняй, і тую не могуць праспяваць не пад фанеру, быццам учора яны на стадыёне сольнік адыгралі. А пры гэтым проста хадзяць па сцэне туды-сюды. Калі паглядзіш канцэрт Беёнэ ці Фэргі, то і разумееш, хто мае права называцца артыстам. Я бачыў, як Фэргі трымала адну ноту, нават зрабіўшы з мікрафонам кульбіт праз руку. І гэтая нота ў яе не здрыганулася. А як тая ж Беёнэ працавала, каб стаць зоркай — па 12 гадзін у дзень з рэпетыцыямі і трэніроўкамі, у жорсткім рытме да слёз і адчаю. Я увогуле цікаўлюся, як сусветныя артысты працуюць, як яны ідуць да сваёй мэты, як дасягаюць майстэрства, як з тэхнічнага боку ў іх арганізавана...

— Вы ўсё гасіце мае парывы дадаць у наш расповед фанфар, нейкай зорнай мішуры...

— Я кажу, што мы зараз толькі на пачатковым этапе развіцця і станавлення. Мая асабістая мар — выступіць на слаўным фестывалі Glastonbury у Англіі, але каб абавязкова ўвечары, на галоўнай сцэне, з шыкоўнымі святлом і гукам і сотнямі тысяч слухачоў. Калі такое здарыцца, можа, у маіх расповедах з’явіцца і фанфары (смех). А бліжэйшая мэта — стабільна збіраць вялікія залы ў любой кропцы калі не свету, то хаця б Беларусі і іншых постсавецкіх краін. І каб гэтыя залы былі поўныя, каб усе любілі нашы песні, каб мы радалі людзей і адчувалі іх эмоцыі.

Фота Раўана СТРЫП

Вось зусім нядаўна ў Гомелі, калі білеты даўно скончыліся і не было куды ўціснуцца, я асабіста правёў трох дзятчын, якія прыхалі на канцэрт з нейкага маленькага гарадка. А самы першы раз у гэтым горадзе мы ігралі для пяці чалавек. Так і паўсюль — на першым канцэрце пяць слухачоў, на другім 50, на трэцім 500. Усё лагічна. Як нядаўна ў Варонжы на фестывалі я пытаюся са сцэны: “Падыйміце рукі, хто сёння нас чуе ўпершыню!” — Тысячы тры чалавек уздымаюць. — “А хто прыйдзе на наш сольны канцэрт?” — Таксама ўсё ўздымаюць.

ГАЛОЎНАЯ МЕРА — КАНЦЭРТ

— Я так разумею, вы ўсё мераеце канцэрты. Насамрон не так ужо і хутка вы дабраліся да шматтысячных залаў...

— У вікпедыі, дый шмат дзе, напісана, што Nizkiz утварыўся ў 2008-м. Насамрэнч гэта не так. Проста мы папавалі заўку на фестываль “Нашествіе” — у тую час, калі гэта было яшчэ нясорамна і самалёт там не ляталі. І вось каб выдаць сябе за такіх мацёрных музыкантаў, вырашылі напісаць, што нам ўжо чаты-

першы альбом з аднайменнай назвай Nizkiz, і што? Ніякага ажыятажу, на балкон выйшэць — не стаіць фанаты з транспарантамі, дзятчаты не вішчаць ад шчасця. А сёння я разумею, што так і павінна было быць. Бо калі б стральнуў першы ж альбом, то потым давалося б трымаць марку, несці цяжар адказнасці, спраўляцца з усім гэтым. І невадыма, ці справіліся б. Мы ўжо не такія юныя, каб марыць пра нейкі імгненны і шалёны поспех — усё ідзе належным чынам, паступова і крок за крокам.

— Акрамя ўсяго, за вамі не стаіць ніякай кампаніі, ніякага лэйбла ці нечага падобнага “як ва ўсіх” — самі сабе начальнікі.

— Так і ёсць, усё рабілі і робім самі. Доўгі час у музычную дзейнасць мы ўкладалі большую частку таго, што зараблялі на сваіх працах: куплялі абсталяванне, інструменты, ездзілі за свой кошт, выступалі бясплата і нават у мінус — кожны канцэрт быў за шчасце, талы мы былі ралья і раз на месяц выступіць. Рэальна працэнтаў 70 заробку аддавалі! А цяпер у нас, прынамсі ўлетку, на тыдзень па два — тры канцэрты, а то і па два ў адзін дзень.

Перапісвацца з Папам Рымскім можа далёка не кожны. Між тым, беларусы ў XVI стагоддзі актыўна перапісваліся ды сустракаліся з тагачаснымі сусветнымі рэлігійнымі лідарамі — Марцінам Лютарам, Жанам Кальвіным ды многімі іншымі. А ўсё таму, што тагачасная Беларусь не засталася ў баку ад еўрапейскіх рэлігійных рэвалюцый і развівалася па ўсіх кірунках Рэфармацыі — руху за рэформу царквы.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

**РЕФАРМАЦЫЯ
Ў ТРЭНДЗЕ**

— Цікаваць да Рэфармацыі зра-
зумелая, — тлумачыць намеснік
дырэктара Нацыянальнай бібліятэ-
кі Беларусі Алесь Суша. — У кан-
цы XVI стагоддзя Праваслаўная ды
Каталіцкая царквы знаходзіліся ў
крызісе. З аднаго боку — перад
войскамі мусульман капі-
туляваў Канстанцінопаль, які да гэтага быў
духоўным цэнтрам
Праваслаўя. З дру-
гога боку, пэўны
ўплыў на розум
каталіцкіх вер-
нікаў зрабіла
Рэфармацыя. Вельмі шмат
людзей, у тым
ліку багатых і
ўплывовых, пе-
раішлі з каталі-
цтва ў пратэстан-
цтва.

Пётр Скарга і
многія іншыя тага-
часныя рэлігійныя і
дзяржаўныя дзеячы ВКЛ
сур'ёзна дакаралі Царкву ў
перажытках. Маўляў, і ў трады-
цыйных яна зацясняла, і царкоўна-
славянскай ці лацінскай мовай, на
якой вядуцца набажэнствы, просты
люд не карыстаецца...

— Між тым, у кальвінізме свя-
тары абіраліся вернікамі, набажэн-
ства ішло на роднай мове, — кажа
Алесь Суша. — Таму, скажам, у На-
ваградскім ваяводстве ў сярэдзіне
XVI стагоддзя, паводле выказвання
сучаснікаў, з 600 праваслаўных ро-
даў толькі 16 захавалі веру продкаў,
у дзясяткі разоў скарацілася коль-
касць каталіцкіх парафій. Праз не-
каторы час пратэстанцкія погляды
настолькі пашырыліся ў асяроддзі
гараджан Беларусі і Літвы, што ВКЛ
можна было, не пабаюся сказаць,
назваць сапраўднай краінай Рэфар-
мацыі.

Па гэтай прычыне ўвага знака-
мітых беларусаў да сусветных ліда-
раў пратэстанцкага руху выглядае
цалкам заканамернай. І вось толькі
некалькі прыкладаў, якія тую ціка-
васць пацвярджаюць.

**СКАРЫНА ХАЦЕЎ
ЗАБІЦЬ ЛЮТАРА?**

— Па-першае, варта сказаць пра
тое, што наш вядомы першадрукар
Францыск Скарына пільна сачыў за
Рэфармацыяй і, натуральна, ведаў
тых людзей, якія з'яўляліся лідар-
амі пратэстанцкага руху, — адзначае
Алесь Суша. — Так, існуе гіпотэза,
што Скарына ў сярэдзіне 1520-х га-
доў, ужо пасля выдання сваіх пра-
жскіх кніг Бібліі, ездзіў у Вітэнберг,

дзе сустраўся з Марцінам Лютарам,
вядомым пачынальнікам агульна-
еўрапейскага руху Рэфармацыі.

Нагадаю, што менавіта ў Вітэн-
бергу 31 кастрычніка 1517 года Лю-
тар прымацаваў да дзвярэй Замкавай
царквы свае вядомыя 95 тэзісаў суп-
раць продажу індугенцыі. З таго
часу прайшло ўжо каля дзесяць га-
доў, пратэстанцкі рух пашыраўся па
ўсёй Еўропе, і невыпадкова, што ўсё
гэта вельмі зацікавіла нашага знака-
мітага земляка «са слаўнага горада
Полша».

Дык вось. Як мяркуюць даслед-
чыкі, у прыватнасці Варфаламей
Копітар, менавіта Францыск Ска-
рына завітаў у 1525 годзе да Лютара
(у тагачасных дакументах, праўда,

ша. — Але ёсць і іншыя меркаванні
пра тое, хто жахаўся за імем «Фран-
цішка-паляка». Так што дакладна
сказаць, ці быў славуці палачанін у
Вітэнбергу, мы пакуль, на жаль, не
можам.

Разам з тым, па словах Алеся
Сушы, прыведзеная версія цалкам
можа быць рэальнай. Бо, як вядо-
ма, Францыск Скарына менавіта ў
сярэдзіне 1520-х гадоў актыўна су-
працоўнічаў з каталіцкімі біскупамі,
цікавіўся рэлігійнымі справамі,
уваходзіў у лік знакамітых людзей
Еўропы. Але ж ці меркаваў ён за-
біваць Лютара? Хутчэй за ўсё, не.
Праўда, з якой місіяй ён ездзіў да
лідара пратэстантызму — застаецца
загадкай.

падтрымцы была выддзена так
званая Берасцейская, або Радзві-
лаўская, Біблія.

Пра факсімільнае перавыданне
Берасцейскай Бібліі «К» пісала зусім
нядаўна, таму падрабязна спыняю-
ца на гэтым, думаецца, не варта. Але
пра падрыхтоўку Берасцейскай Бібліі
да друку трэба сказаць абавязкова.

— Бо каб падрыхтаваць падобнае
выданне, трэба дасканал валодаць
яўрэйскай, грэчаскай і лацінскай мо-
вамі, мець пад рукой іншыя выданні
Святога Пісання і, натуральна, быць
зольным падрыхтаваць тлумачэнне
незразумелых месцаў, — кажа Алесь
Суша. — Таму падчас падрыхтоўкі
да выдання Мікалай Радзівіл актыў-
на перапісваўся з Жанам Кальвінам,

уплывам Файста Соцына і Джорджыя
Бляндраты Мікалай Радзівіл Чорны
схілюўся да антытрынітарызму — рэлі-
гійнага вучэння, якое алмаўляла тра-
нічную сутнасць Бога, — тлумачыць
Алесь Суша. — І з усімі пералічанымі
дзеячамі князь вёў актыўную перапі-
ску, бо часам сумняваўся ў саіх рэлі-
гійных перакананнях, пісаў пра гэта
ў лістах, а знакамітыя тэологі і багас-
ловы спрабавалі накіраваць ягоныя
думкі ў правільнае, з іх пункту гле-
джання, рэчышча.

Менавіта Жан Кальвін пісаў Мі-
калаю Радзівілу лісты перасцярогі, у
якіх прасіў не звязвацца з антытрыні-
тарыямі, бо яны сапраўднае ерэтцы,
якія не разумеюць Богажа вучэн-
ня. Акрамя таго, Жан Кальвін у 1561

Інтрыгі і жарсці часоў Рэфармацыі

*Як звязаны Жан Кальвін, Марцін
Лютэр і Напалеон III з Беларуссю?*

**Мікалай
Радзівіл.**

гаворка ідзе пра
«Францыска-па-
ляка»).

— Незнаёмы
госць з Усходняй
Еўропы пры су-
стрэчы вельмі ўра-
дзіва славутага пачына-
льніка Рэфармацыі сва-
імі ведамі і манерамі,
ды так, што яны дамо-
віліся аб сустрацы на
наступны дзень, — ка-
жа Алесь Суша. — Але
ўсё знянашка змянілася:
Марціну Лютару сярэд
ночы прысніўся сон, што
гэты прыезджы Фран-
цішак хоча яго забіць, і
галоўны ідэалаг пратэ-
станцкага руху настолькі
спалохаўся свайго сну, што
ў тую ж ноч з'ехаў з Вітэнберга ў го-
рад Торгаў.

Пры гэтым Лютар паспеў напі-
саць ліст у гарадскі магістрат, каб
улады паспрыялі захопу чужаземца,
бо, маўляў, ён звязаны з д'яблам і
рыхтуе замах на жывіце знакамітага
пратэстанта. На шчасце, мясцовыя
кіраўнікі не ўчынілі нічога злага над
прыезджым, параіўшы пакінуць Ві-
тэнберг як мага хутчэй.

— Версію ў тое, што менавіта
Францыск Скарына сустракаўся з
Лютарам падтрымліваюць многія
навукоўцы, прычым, як айчынным,
так і замежным, — кажа Алесь Су-

Жан Кальвін.

Марцін Лютэр.

які вельмі зацікавіўся перакладам і
накіроўваў сваіх французскіх і італі-
янскіх калег, напрыклад, П'ера Сар-
торуса і Жана Тэнаўдуса, для ўдзелу
ў праекце.

Акрамя гэтых экспертаў, да пра-
цы над перакладам Берасцейскай
Бібліі была запрошана вялікая група
вядомых у Еўропе тэолагаў, пера-
кладчыкаў, рэдактараў, пісьменнікаў
і царкоўных дзеячаў. Агулам над пе-
ракладам працавала каля 20 чалавек,
прычым не толькі выхадцы з ВКЛ
і Польшчы, але і французцы, італі-
янцы, немцы ды галандцы.

Пераклад атрымаўся настолькі
ўдалым, што яго знакамітасць
пераўзышла межы Беларусі. Бе-
расцейскую Біблію трымалі ў сваіх
бібліятэках не толькі жыхары
ВКЛ і Польшчы, але і прускі герцаг
Альбрэхт, князь Крыштоф Вір-
тэнбергскі і нават Напалеон III. Усё
гэта сведчыць пра папулярнасць і за-
патрабаванасць названай кнігі сярод
кіраўнікоў шэрагу краін свету.

**Ліст Жана
Кальвіна кальвінскому
сіноду ў Вільні з асуджэннем
поглядаў Бляндраты.**

**АД АЛЬБРЭХТА
ДА НАПАЛЕОНА**

Дарэчы, адным з першых з
магнатаў Вялікага Княства Лі-
тоўскага, які падтрымаў Рэфар-
мацыю і перайшоў у лютэран-
ства, а пазней у кальвінізм, стаў
канцлер княства Мікалай Радзівіл
Чорны. Для пашырэння ідэй
новага веравызнання ён засна-
ваў друкарню пры Берасцейскім
зборы, дзе 4 верасня 1563 года за
кошт Радзівіла і пры яго ідэйнай

**ЛІСТЫ
З ПЕРАСЦЯРОГАМІ**

Да слова, сам Мікалай Радзівіл
Чорны перапісваўся не толькі з
Жанам Кальвінам, але і з іншымі зна-
камітымі прадстаўнікамі рэфарма-
цыйнага руху ў Еўропе — Генрыхам
Буллінгерам, Вольфгангам Мускулю-
сам, Філіпам Меланхтанам і іншымі.

— Князь спачатку схілюўся да ідэй
Марціна Лютара і лютэранства, по-
тым яго зацікавіў Жан Кальвін і ён
перайшоў у кальвінізм, а пазней, пад

годзе даслаў з Жэневы ліст у Вільню,
дзе папярэджаў Сабор евангеліч-
ных (чыгтай, кальвінісцкіх) царкваў
пра тое, што сюды, на Беларусь, едзе
Джорджыя Бляндрата, якому нельга
давяраць.

Яшчэ адзін знакаміты — не, не
рэлігійны дзеяч, а пісьменнік Еўро-
пы, — з якім звязана актыўная пе-
рапіска Мікалая Радзівіла Чорна-
га — Эразма Ратэрдамска. Актыўнае
ліставанне з ім прывяло да таго, што
менавіта вучань Эразма Ратэрдамска-
га Барнард Вяючка быў запрошаны
князем у Берасцейскую друкарню,
дзе ім былі надрукаваны некалькі рэ-
лігійных кніг. Але гэта, мабыць, ужо
тэма для асобнага артыкула.

Вывік Рэфармацыі ў Беларусі
вядомы: каталіцыя і праваслаўныя
епіскапы зразумелі пагрозу і змаг-
лі правесці шэраг рэформ у Царкве.
Так, каталікамі быў заснаваны эзу-
іцкі ордэн, які, акрамя пашырэння
асветы, значную ўвагу скіроўваў у
бок барашчы з пратэстанцкім рухам.
А пры праваслаўных храмах з'яві-
ліся царкоўныя брацтвы, а потым і
школы, друкарні. Скажам, Віленскі
Свята-Духаў манастыр стаў асноў-
ным «металічным цэнтрам» ў кі-
раванні адукацыяй. Пры ім узнікла
манастырская школа, якая стала га-
лоўным адукацыйным цэнтрам для
праваслаўных на тэрыторыі Вялікага
Княства Літоўскага.

Так што Рэфармацыя зрабіла
істотны ўплыў на айчынную куль-
туру, падводзячы вынікі размовы,
адзначаў Алесь Суша. Менавіта пад
эгідай Рэфармацыі ствараліся
першыя на тэрыторыі сучаснай Белару-
сі пратэстанцкія друкарні ў Берасці,
Нясвіжы, Цяпіне ды іншых гарадах
і мястэчках краіны. Друкарні вы-
пускалі не толькі царкоўную і пале-
мічную літаратуру, але і кнігі юры-
дычнага і палітычнага характару,
павучальныя трактаты, гістарычныя
творы, пераклады антычных аўтараў
ды шмат што яшчэ. Для патрэб кні-
гадрукавання пашыралася айчынная
вытворчасць паперы. Няма сумнен-
няў, што пласоў у Рэфармацыі бо-
лыш, чым мінуўша. І гэтыя пласоў дна
мінулага лёгка разгледзець ў дні сёнь-
няшніх, уздымаў у рукі халіа б тое ж
факсімільнае выданне Берасцейскай
Бібліі, якое шматразава перавыда-
валася ў Еўропе цягам 400 гадоў —
ажно да канца XX стагоддзя.

Нарадзіць дзяцей, пабудаваць курорт і збегчы ў Англію,

ці Як падчас вайны жылі нашчадкі Агінскага?

Прышоў час памянаць вельмі даўною падзею, пачатак II Сусветнай вайны, і следы яе “пальцаў” на жыццях славуных родаў Беларусі. Не з пазіцыі “ура-патрыятызму”, а з проста-чалавечай. У гэтым тэксце я распавядаю пра лёс нашчадкаў Міхала Клеафаса Агінскага (з першага і другога шлюбаў) на падставе звестак з іх сямейных архіваў (вось яны зараз перада мною). Дасюль у СМІ гэтай інфармацыі не было.

ШЛЮБ ПЕРШЫ. ГАЛІНА ЗАГОРСКІХ

Пачнем з гісторыі траіх прапраўнукаў Міхала Клеафаса па лініі старэйшага сына з яго першага шлюбу — Тадэвуша Антонія Агінскага: Зоф’я, Ежы і Яна Загорскіх, якія загінулі ў час вайны ў 1944 годзе, змагаючыся ў шэрагах партызанскай Арміі Краёвай. Паводле гісторыка Менакоўскага, усе Загорскія былі народжаныя ў Вільні ў сям’і шляхціца Вацлава Загорскага і Адэлі з Лубенскіх. Адэля з Лубенскіх з’яўлялася праўнучкай Тадэвуша Антонія Агінскага, які, ажаніўшыся ў свой час з інфлянцкай баранскай Марыяй Тэкліяй Ранэ, меў з ёй траіх дзяцей. Другая па ліку дачка Антонія Тадэвуша Агінскага, Габрыэля Агінская (у шлюбе Красіцкая), была бабкай Адэлі Лубенскай, а бацькамі Адэлі былі вільенскі граф Вацлаў Лубенскі і дачка Габрыэлі Марыя Казіміра Красіцкая.

Першы шлюб Адэлі ў міжваенны перыяд прывёў яе ў Ашмянскі павет, а менавіта ў яе пасагавы маёнтак — Мураваную Ашмянку. Вельмі нечакана было даведацца, што праўнучка Тадэвуша Антонія, пра жыццё якога ў нас дасюль амаль не было звестак, пражывала побач, а бацька Адэлі — Вацлаў Лубенскі — кожнае лета прыязджаў сюды з Вільні на адпачынак. Першы муж Адэлі — Вацлаў Загорскі — ад пачатку быў сямейным настаўнікам у Лубенскіх і пасля бурлівага рамана ажаніўся са сваёй вучанцай. Гэты шлюб быў мезальянсам і выклікаў незадавальненне бацькоў Адэлі. У шлюб не нарадзіліся, як ужо згадваўся, дачка і два сыны: Зоф’я, Ежы і Яна Загорскія. Аднак хутка Вацлаў і Адэля Загорскія разыйшліся. Пасля разводу з Вацлавам Загорскім яна выйшла ў Вільні замуж за Альгерда Найман-Мірзу Крычынскага герба Радван, актыўнага татарскага грамадска-культурнага дзеяча. Адэля была другой жонкай Альгерда. Пасля Лютаўскай рэвалюцыі Альгерд

Міхал Залускі.

Жонка Міхала Залускага з сястрой.

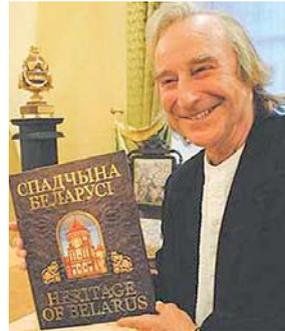
Юзаф Асташэўскі.

Ізабэла Зялінская.

Анджэй Залускі.

Іва Залускі.

Гарадок Івоніч-Здруй: палац Амеліі і Караля Залускіх і гатэль “Эксцэльсіёр”. Сучасны выгляд.

Найман-Мірза Крычынскі быў шырока вядомы на тэрыторыі былой Расійскай імперыі як абаронца правоў шчорскіх народаў, аднак перад вайной СССР з Гітлерам быў рэпрэсаваны і загінуў у ГУЛАГу. Адэля ж перад пачаткам савецкай акупацыі Літвы перабралася ў Польшчу. На гэта ў яе былі важкія прычыны. Адэлі пагражала ссылка ў Сібір як варажаму элементу ў савецкай Літве. У Польшчы яна выхавала сына Альгерда — Сяліма Мірза-Найман Крычынскага. Ён да гэтага жыў, яму сёння больш за 80 гадоў.

Той факт, што два браты і сястра Загорскія загінулі ў 1944 годзе ў шэрагах Арміі Краёвай, наводзіць на думку, што гэта маглі быць ліпенскія баі з гітлераўцамі за вызваленне Вільні (з 7 па 13 ліпеня 1944 года ў горадзе праходзілі цяжкія вулічныя баі байшоў Чырвонай Арміі, польскіх і беларускіх партызан

супраць нямецкага гарадскога гарнізона), паўсюдна вядомыя як акцыя “Вострая Брама”. Гэта самая верагодная версія іх гібельі.

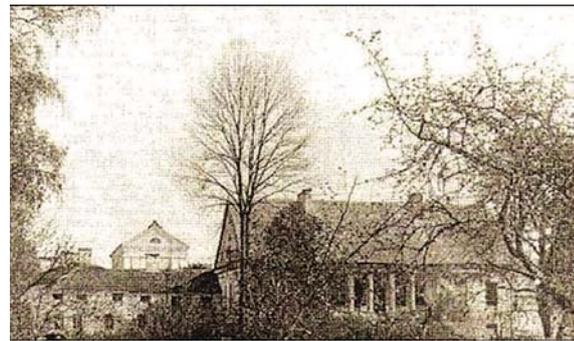
ШЛЮБ ДРУГІ. ГАЛІНА ЗАЛУСКІХ

У сярэдзіне XX стагоддзя нашчадкаў Агінскага на свеце (пераважна ў Польшчы) пражывала больш за 100 чалавек розных узростаў. Таму я звярну ўвагу на лёсы тых, пра якіх захаваўся найбольш звестак. Гэта — сваякі яго дачок з другога шлюбу — Амеліі і Эмы. Месцам іх нараджэння і пражывання было польскае Падкарпацце, а менавіта землі вакол курортнай мясціны на аўстрыйскай тэрыторыі — гарадка Івоніч-Здруй, якую сям’я Залускіх выбрала сабе для пастаяннага жыхарства пасля таго, як Караль Залускі вымушаны быў уцякаць ад пера-

следавання расійскай паліцыі. Ясна, што курорт і ўсе іншыя набыткі перайшлі па спадчыне дзеціам Амеліі і Караля. А мелі Залускія дзевяць дзяцей: пяць сыноў і чатыры дачкі.

Яшчэ пры жыцці Юзафа было прынята рашэнне пабудаваць у Івонічы сучасны гатэль “Эксцэльсіёр”, што павінна было ўмацаваць стабільнасць курорта. Трэба адзначыць, што адбывалася гэта хутка пасля Першай сусветнай вайны, і вялікі гаспадарчы крызіс закраў і Залускіх. Цяжкасці і кошт будаўніцтва пераўзышлі ўсе чаканні (будаўніцтва займаўся старэйшы сын Міхал Залускі).

Адносіны Міхала з бацькамі былі дрэннымі, перш за ўсё з-за яго непажаланага шлюбу з Зоф’яй Мянціцкай, які бацькі не прызнавалі і лічылі няроўным. Увогуле асабістае жыццё сыноў Юзафа, як знарок, прыносіла бацькам бяскоўнае перажы-

Палац Тадэвуша Антонія Агінскага ў Вейсеях.

ванні: сярэдні сын Ірэнэуш без дазволу бацькоў ажаніўся з танцоўшчыцай-французжанкай Мары Дзідур. У 1928 годзе малодшы Багдан пазнаёміўся ў Івонічы з замужняй жанчынай, Ядвігай Багуцкай, маці чатырохгадовай дачкі. Ядвіга пакінула мужа і, перайшоўшы ў пратэстантызм, уступіла з Багданам у шлюб паводле пратэстанцкага абраду (магчыма, таму, што паводле каталіцкага веравызнання нельга было вянцацца пры жывым мужы). Багдан вымушаны быў пайсці на працу ў фірму “Гербева” ў Кракаве, каб утрымліваць сям’ю. І толькі з’яўленне ў 1929 годзе на свет сына Анджэя (сённяшняга аўтара кнігі “Час і музыка Міхала Клеафаса Агінскага”) і скасаванне першага шлюбу Ядвігі Багуцкай крыху змякчылі сэрца Ізабэлы — маці Міхала, і яна дазволіла маладым пасяліцца ў Івонічы. З той пары Багдан Залускі зрабіўся фактычным уладальнікам Івоніча-Здруй. Пасля заканчэння II Сусветнай вайны зямельная маёмасць у памешчыкаў была адабрана і з той пары нашчадкі Агінскага зліліся з масай працоўнага народа.

Агляд ваенных лёсаў нашчадкаў Амеліі Залускай, такім чынам, перайшоў у агляд прыватных лёсаў польскага памешчыцтва ў час вайны. Найбольш тыповы ён быў у Багдана Залускага. У шлюб Багдана з Ядвігай Багуцкай нарадзілася двое дзяцей: Анджэй Залускі і малодшы Іва. Перад самым пачаткам II Сусветнай вайны, у 1939 годзе, прадчуваючы велізарную небяспеку, Багдан Залускі з сям’ёй перасяліўся ў Англію. Маёнтак Івоніч быў пакінуты на волю лёсу. Сыны Багдана — Анджэй і Іва — усё жыццё пражылі ў Англіі, але польская мова для іх — родная. Абодва яны адлучылі прызначэнне да музыкі, скончылі Каралеўскую музычную акадэмію ў Лондане і займаліся музыкай прафесійна: Анджэй як музычны педагог, а Іва як канцэртуючы піяніст.

Ваенныя лёсы нашчадкаў Міхала Клеафаса Агінскага няправільна было б абмяжоўваць толькі іх удзелам у ваенных дзеяннях II Сусветнай вайны. Сярод нашчадкаў былі і вучоныя-хімікі, такія як заснавальнік Інстытута нафты ў польскім горадзе Кросна Юзаф Асташэўскі, і вядомая піяністка Ізабэла Зялінская, якая падчас вайны праводзіла падпольнае навучанне дзяцей, і, несумненна, іншыя вартыя ўвагі асобы. Але каб напісаць пра іх, трэба яшчэ шмат даследаваць генеалагічныя крыніцы розных сям’яў.

Таццяна КЛЯШЧОНАК